

**Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Філологічний факультет**

Кафедра української літератури та журналістики

Клименко Тетяна Володимирівна

Картина світу в творчості Василя Симоненка

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації: Філолог. Викладач української мови і літератури та зарубіжної літератури. Учитель польської мови

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035 Філологія (Українська мова і література)

Освітньо-професійна програма: Українська мова і література

Освітній ступінь: магістр

Науковий керівник –

канд. філол. наук, професор кафедри української літератури та журналістики
Ковальчук О. Г.

Рецензенти –

канд. філол. наук, доцент кафедри української літератури та журналістики
Капленко О. М.;

канд. філол. наук, доцент кафедри методики викладання української мови та літератури
Бондаренко Ю. І.

Рекомендовано до захисту на засіданні кафедри української літератури та журналістики
(протокол № 6 від 4 грудня 2018 року)

В. о. завідувача кафедри української літератури та журналістики,
канд. філол. наук, доцент _____ Капленко О. М.

Ніжин – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-5
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАРТИНИ СВІТУ В ТВОРЧОСТІ СИМОНЕНКА	
1.1. Громадянсько-патріотична позиція життєтворчості Василя Симоненка.....	6-25
1.2. Засади формування картини світу Василя Симоненка.....	26-38
РОЗДІЛ II. УКРАЇНА – ЗАГРОЖЕНИЙ КРАЙ.....	39-51
ВИСНОВКИ.....	52-54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	55-58

ВСТУП

Василь Симоненко - один із найкращих поетів ХХ століття. Письменник перебував під впливом геніального Тараса Григоровича Шевченка. Це можна пояснити повагою як до найвищого авторитету і в житті, і в літературі.

Василь Симоненко вмів будувати складну, багатогранну картину світу. Він використовував манеру іронічно-саркастичного письма, особливо в органічній побудові самовикривальних монологів антигероїв («Герострат»), у тактовному користуванні вульгаризмами («Мій родовід»).

Картина світу поета відтворює специфіку особистості, її буття, взаємозв'язку зі суспільством. У літературно-художньому творі формами експлікації авторського світогляду є індивідуально-авторська художня й мовна картини світу. У нашій публікації увага акцентується на індивідуально-авторській художній картині світу поезії В. Симоненка.

До вивчення творчості В. Симоненка зверталися М. Ільницький, В. Пахаренко, А. Ткаченко, В. Яременко та ін. Їхні роботи багато в чому мають аналітичний характер. Нині нам варто звернутися до синтезного осмислення творчості Василя Симоненка, передусім до моделювання картини світу.

Актуальність дослідження. Текст автора є специфічним симбіозом базових національних характеристик народу й антропоцентричних особливостей автора. «Авторська картина світу фіксує в першу чергу унікальність творчого суб'єкта: її індивідуально-особистісний складник визначає сутність тексту як твору словесного мистецтва й естетичної події. Разом із тим, як і картина світу будь-якого індивіда, вона включає в себе універсальне й національне» [11, с. 92]. Автор художнього твору не просто описує події й акти людської діяльності, а й свідомо чи несвідомо намагається пояснити їх, дає їм оцінку з точки зору гуманізму. Крім того, власне автор вибирає із життєвої коловерті ту чи ту подію, яка, на його

думку, є найбільш важливою чи типовою для того, щоб репрезентувати його особисте бачення світу.

У зв'язку з цим художня картина світу кожного автора специфічна й самобутня, а особливо такого митця, як В. Симоненко.

Кожен митець у своїй свідомості формує своєрідне індивідуальне уявлення про світоустрій, яке базується на його системі законів, які виробились у процесі його життєвого досвіду й світорозуміння. Усе це в цілому є підвалинами для створення авторської художньої картини світу. Авторська художня картина світу – це специфічна форма світосприйняття, яка виступає альтернативою реальному світу і є результатом внутрішньої роботи автора, його творчої діяльності [1, с. 67]. Вона вибудовується як своєрідна модель світу, іманентна свідомості автора і його світорозумінню. Такою є загальновідома специфіка художньої літератури, що розкриває суб'єктивний і неповторний погляд автора на світоустрій.

Найвища емоційна напруга у слові, нагромадження різко експресивних епітетів, синонімів, дієслівних мікрообразів створюють активний пафос фрази: «Хоронили байдужість, Ніжнішали квіти, Били в бубони неба Розчулені віти — Воскресала любов» («Веселий похорон»). Застосовуючи градації («Народ росте, і множитья, і діє...»), а також численні риторичні фігури: звертання («Україно! Ти для мене диво!»), оклики, запитання («І чи тоді мізерне та смішне Не оберталось раптом у страшне?»), поет сягає майже до висот шевченківського звучання.

Метою нашого дослідження є реалізація виконання таких завдань: вивчення іманентної свідомості письменника, світоглядних орієнтирів, що виявились у малій прозі.

Об'єктом нашого дослідження є поезія Василя Симоненка.

Предметом магістерської роботи є картина світу у творах поета.

Відповідно до мети роботи ми поставили собі **наступні завдання:**

1. Окреслити семантичне наповнення поняття «картина світу»;

2. З'ясувати базові основи формування картини світу з творчості В. Симоненка;
3. Під кутом зору загроженості дослідити особливості наповнення драматичними інтенціями світу в глобальному вимірі (планета), світу кожного, світу дитини.

Методи дослідження. При написанні роботи було використано такі методи дослідження, як аналіз та дослідження літературних джерел, праць видатних вітчизняних та зарубіжних науковців, періодичної та тематичної преси. Важливим є біографічний метод, розробка власних висновків та припущень, порівняльний метод, історико-хронологічний, критично-літературний.

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями і включає в себе вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та літератури (53 бібліографічних позицій). Загальний обсяг роботи складає 62 сторінки.

Практичне значення дослідження. Матеріали і результати дослідження можуть бути використані для самопідготовки студентів вищих навчальних закладів, учителів української літератури загальноосвітніх шкіл. Результати роботи узагальнюють існуючі наукові гіпотези щодо картини світу у творчості Василя Симоненка.

РОЗДІЛ І. КАРТИНА СВІТУ В ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

1.1. Громадянсько-патріотична позиція життя і творчості

Василя Симоненка

В історію входять не поспішаючи, навіть тоді, коли доля безжально виділяє на життя всього неповних 29 літ, трагічно обмежуючи його датами:

8.01.1935-14.12.1963. Та «... він висловив характерне для багатьох, спраглими вустами виспівав юність свого покоління, став чистим, непідкупним сумлінням своїх ровесників...» [1, с. 34].

Василь Симоненко – поет-«шістдесятник». І хоча недовгим був його життєвий і творчий шлях (прожив 28 років), та знають його поезію як у нашій країні, так і за її межами. Ліричний герой В. Симоненка – це образ сина-патріота, який гостро відчуває свій зв'язок із Батьківщиною та завжди готовий на самопожертву за щастя України:

Коли мечами злоба небо крає

І крушить твою вроду вікову,

Я тоді з твоїм ім'ям вмираю

І в твоєму імені живу! («Україні», 1962) [2].

Біографія поета не відрізнялась від тисяч інших біографій його друзів і ровесників: важке повоєнне дитинство, тяжка праця матері, також життєві уроки мудрого діда, навчання в школі. Після - факультет журналістики Київського державного університету.

Наприкінці 1956 року разом Василь Симоненко разом зі своїм однокурсником Станіславом Бериченком проходив практику в Черкаській газеті «Черкаська правда». Їм пощастило: там їх зарахували до штату редакції офіційно, а до Києва хлопці їздили тільки на екзамени, писали й захищали дипломні роботи.

У Василя часто закохувались дівчата. Був він високий, чорнявий, із глузливими карими очима. Він теж часто закохувався, але якось несерйозно, легковажно. Коли друзі-практиканти познайомилися з молоденькою,

вродливою дівчиною Люсею, кур'єром обласної друкарні, і почали залицятися до неї, то у сизих хмарах диму, адже Василь надто часто палив, з'явилися рядки:

«І я не чув, як жайвір в небі тане,

Кого остерігає з висоти...

Прийшла любов непрохана й неждана -

Ну як мені за нею не піти?» («Вона прийшла») [3].

Василь соромився зізнатися у почуттях, бо Станіслав крутився весь час біля Люсі. Коли вони сиділи утрюх, Василь сказав: «Люся... Люся...Я боюся, що улюблюся...». Для Станіслава це прозвучало як жарт, а Люся ж відчула, що в сказаних словах приховане велике кохання. Василеві було всього 22 роки, як через місяць відгуляли весілля. Незабаром у сім'ї народився син Олесь і вони отримали квартиру. Квартира була невеличка, на останньому поверсі. Дві кімнати із видом на Дніпро. Із її балкону відкривалась вся панорама Черкас. Тоді до нього в Черкаси приїздив батько. Василь щиро привітав його, пригостив та запросив переночувати. Вранці сказав: «А тепер батько будьте здорові, Ви пізно прийшли до мене. Я в дитинстві виглядав Вас щодня.» Свою матір Ганну Федорівну поет забрав до себе з села. Вона продала свою хату, та поїхала до Черкас. Жив у одній кімнаті Василь із дружиною, а в іншій – Василева мати та онук Олесь.

Під впливом Хрущовської відлиги у 1960 році в Києві творча молодь створила клуб. Зі щирим юнацьким запалом В. Симоненко вірив, що всі випробування, які припали на долю народу, скінчилися, а негативні явища, що залишилися в суспільстві – це «залишки зими», які відходить назавжди. Він, працюючи на посаді завідуючого відділом у газеті Черкащини, та художниця Алла Горська обійшли десятки сіл навколо Києва, опитали сотні людей, виявили урочище, де, за словами селян, «більшовицькі кати» приховали сліди свої злочинів. Одного разу на галявині Биковнянського лісу В. Симоненко побачив хлопчиків, які грали у футбол. За м'яча їм був череп з діркою в потилиці, а інші два черепи слугували за лінію воріт. Цей випадок

справив на поета велике враження. Після цього, поет складає і надсилає разом з іншими членами клубу, до міської ради Києва меморандум із вимогою про оприлюднення місць знаходження масових поховань і перетворення їх у Національні місця пам'яті та скорботи [6]. Уражає фатальне передбачення власної загибелі поетом, який не тільки відчуває загрозу смерті, а й майже точно визначає її часові межі.

«Не докорю ніколи і нікому,
хіба на себе інколи позлюся,
що в двадцять літ в моєму серці втома,
що в тридцять – смерті в очі подивлюся...»

«Не докорю ніколи і нікому», 1955 [3].

Хоч ці рядки написані у 1955 році, та здається, В. Симоненко вже тоді передчував свою долю і дотепер смерть поета вкютана туманом запитань, пліток та загадок. Улітку 1962 поет поїхав на вокзал проваджати земляка, який завітав до нього із рідного села. Провівши товариша у потяг, Василь прийшов до привокзального буфету за цигарками. Буфет був закритий, хоч і за розкладом було ще 15 хвилин до закриття. Поет обурився, а на крик буфетниці згодом прибігли два міліціонери. Не маючи підозр, Василь пред'явив посвідчення працівника редакції. Його схопили під руки, заламавши їх на спині і на очах перехожих потягли до кімнати міліції на вокзалі [7].

Це був лише формальний привід для його затримання. В цьому і донині переконані всі, хто знав В.Симоненка. У ту ніч Василя помістили у камеру відділення міліції в м. Сміла, яке знаходиться за 30 км в сторону Черкас. Звідти визволяли його редакційні колеги, яких дуже вразило те, що він був повністю синій від побоїв.

З того часу хвороба вперто переслідувала і вимучувала його тіло. Василь довго лежав у обласній лікарні в м. Ліксанупрі. Поетова дружина майже жила у палаті, взявши відпустку за свій рахунок. Його відвідували друзі, колеги. Ходили найрізноманітніші чутки: деякі говорили, що у нього

проблема з нирками, деякі, що міліціонери побоями в каталажці припекли на мученицьке вмирання поета. А потім Василь написав листа: «Можливо, завтра мене вже не буде. Звісно, література перенесе безболісну для неї втрату, але я не можу піти із життя, не подбавши про мою сім'ю, особливо про матір. Перший день моєї смерті, може стати для неї першим днем її жебрацького жевотіння. Від усього серця прошу Вас, не допустити цього, і коли це можливо, виділити з літературного фонду хоча б малу суму, котра б рятувала її від голодної смерті» [5]. Симоненко написав цей лист до Національної спілки письменників за два дні до смерті.

Коли дружина Василя вийшла заміж вдруге, щоб Олесик мав батька, то для Ганни Федорівни це була велика драма. Вона ще не встигла пережити трагедію – смерть сина. Для матері, що виростила і виховала сина сама, – це було великим потрясінням. Рішення Люсі вона ще якось розумом приймала, але серцем – ні [7]. Пізніше Ганні Федорівні виділили на першому поверсі окрему квартиру у будинку, де вона жила. Саме туди вона переселилася і перетворила кімнату в своєрідну поетову світлицю.

Ще були радісні дні для його мами, як у 1995 році отримала найвищу Державну премію ім. Т. Шевченка, якою посмертно відзначили творчість її сина. Премія ця поділена навпіл із живим ще письменником В. Захарченком, поділивши тим самим між живим і мертвим 1000 гривень [6]. Ще 35 років жила мати поета. Померла вона у 1998 році. Бог їй відміряв 90 років життя.

В.Симоненко самовіддано любив рідну землю і славний козацький рід, і вся його творчість пронизана духом палкого патріотизму. Віршем «Грудочка землі» поет показав, як в людській душі засіваються зерна любові до рідної землі, як ще мала дитина насолоджується природою, серед якої росте:

«Ще в дитинстві я ходив у трави,

В гомінливі трепетні ліси,

Де дуби мовчали величаво

У краплинках ранньої роси»

(«Грудочка землі», 1957) [4, с. 30].

Повністю краса природи зливається із рідним словом, красою «замріяних і ніжних», пісень, у яких «дзвеніло щастя непочате», і пісні ці співали дівчата, коли «ішли у поле на жнива». Чудова природа, люди, чесні й роботящі, пісня, праця – все це складає образ Батьківщини, із якою Симоненко хоче розподіляти «радощі, турботи і жалі». У його грудях, як серце, стукотить «грудочка любимої землі».

У поета майже всі вірші про Україну – це вірші про матір у той же час. У нього не роз'єднується окремо почуття для матері і окремо для Вітчизни. Образ Матері для поета є духовним образом людини. Симоненко зміг так піднести ці образи, що він часто виявляється уособленням цілого народу духовності. Поет природно відчував такий невідхильний закон життєтворення, який єднає покоління різних людей. Чи можна сказати красномовніш, краще і водночас так просто і для кожного близько:

Можеш вибирати друзів і дружину.

Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Можна вибрати друга і по духу брата,

Та не можна рідну матір вибирати.

Можна все на світі вибирати, сину,

Вибрати не можна тільки Батьківщину

(«Лебеді материнства», 1962) [4, с. 10].

Як висновок можна сказати, що творчій манері та життєвій позиції Симоненка був притаманний моральний максималізм, нетерпимість щодо тоталітарної облуди. Поезію його майже не друкували, та переписували від руки, а потім читали. Бо вона була незвичним явищем у той час, адже перехоплювала дух, змушувала кожного замислитися над долею Батьківщини. За Симоненком, є у житті такі незмінні та духовні вартості: любов до матері рідної й Батьківщини, яких вибирати або зрікатися є великим гріхом.

Після похорону поета у Черкасах його друзі 1963 року в Києві провели присвячений поету вечір пам'яті. На цьому вечорі Іван Дзюба у своєму виступі наголосив, що Симоненко – в першу чергу, поет національної ідеї.

І сьогодні його поезії хвилюють серця людей, кличуть до дружби, праці та боротьби.

Олесь Гончар також високо оцінив творчість Василя: «Як грім народжується з тиші, так з глибини нашої землі, з надр нашого народу вибрунькується нова поетична індивідуальність, виникає щира, тверда, упевнена мова В. Симоненка, що уміє, знає, як сказати читачам. Якщо молодий поет переживає радість першовідкриття світу ідей і художніх образів, то для нас – це першовідкриття таланту» (із передмови «Витязь молоді української поезії») [3, с. 5].

Протягом короткого життя В. Симоненко створив поезії, провідною темою яких оспівана любов до рідної землі, патріотизм, відповідальність за її долю. Писав новели, пробував створити кіносценарій про студентське життя, став автором багатьох статей, театральних та літературних рецензій, написав три казки для дорослих і дітей: «Цар Плаксій і Лоскотон», також «Подорож в країну Навпаки» та «Казка про Дурила».

Стали джерелами поетичної творчості Симоненка не тільки народні пісні, а й скорботи та радощі простих людей, безсумнівно і любов до рідного краю. Спогади та враження дитинства, труднощі повоєнних років нав'яли такі поезії: «Жорна», «Ніч», «Баба Онися». У вірші «Жорна» поет зображує людей, що в роки війни були змушені користуватися жорнами. Про цей вірш та автора

Є. Сверстюк так писав:

«Він піднявся до верхніх щаблів сучасної культури і вмів бачити колгоспника на тлі космічного віку – весь діапазон крайностей життя і «парадоксів доби» [5].

У ті страшні часи поезії В. Симоненка не друкувались майже взагалі, їх «вирізали» із кожної газети або журналу. Бо ця поезія була пронизана

глибоким українським патріотизмом, насичена любов'ю до Батьківщини. Та його творчість, що залишилась у спадок нам, вчить цінувати і сьогодні радість життя, щирих друзів, бути людьми, уболівати за долю України.

Нас зацікавлює творчий феномен поета, який був одним із найяскравіших представників шістдесятництва, насамперед свіжістю і новизною мислення поета, неповторністю художнього стилю. Симоненко витворив власну, альтернативну реальність із цінністю кожної особистості, з неповторним духовним світом, яку протиставляв стандартним істинам радянської літератури. Тоді виникає необхідність з'ясувати, які були першопочтовхи літературного бунту, в процесі чого поет вирвався із цього замкнутого кола ідеології, яку пропонувала радянська, заперечив соцреалістичні традиційні цінності та мав за орієнтир гуманізм, високу моральність, творчу і духовну свободу.

Умови постійного тиску тоталітарної системи змусили Василя Симоненко постати перед вибором: або змиритися із тогочасними порядками, або ж розпочати протистояння із ними та вперто за свою свободу боротися. «Лише бунтуючи, стає людина вільною, - стверджує А. Камю, - свобода і бунт є неподільні» [1, с. 234].

Чим видатніша особа, чим масштабніша діяльність її, тим важче вкластись їй у правила, еталони, приписи, жити з собою і зі світом у злагоді. Така особистість має досить високий рівень, як правило, незадоволеності світом і собою. Та ця незадоволеність у творчо обдарованої, розвиненої особистості має дієвий характер. Відчуття незадоволеності послуговує імпульсом, який спонукає особистість, до бунту, змінювати обставини свого життя [5, с. 165]. Заперечення дійсності деяких сторін встановлює наявність межі, як правило, яку бунтар не може дозволити перейти. Себто, бунт полягає в ясній бунтарській впевненості у своїй правоті, у пристрасному протесті задля невтручання у суспільне чи власне життя. Якщо ж немає такого почуття справедливості, то бунту не буде.

Від природи українській нації не притаманні певні настанови на світову перебудову. О. Кульчицький писав, що в українському географічному довкіллі в «хвилясту м'якість» вчуття лісостепу чи у «безкраю далечінь степу» – не будить активності. Навпаки, сприяє споглядальним, контемпліативним настановам, та виникненню в цей час ентузіастичної компоненти, оскільки рух у «безкрає», який супроводить вчуття у степ, пробуджує одну із форм «еросу», своєрідну схильність до почуття безконечного, любові, абсолютного й недосяжного. Та не тільки у процесі вчуття, а й в сфері прагнень та бажань людини не йде мова про спонуки розвитку у активної настанови на смугах плодючого чорнозему» [9, с. 53]. Та доля вимагала більшої активності в українців. Екзистенціально-межовий стан психіки, що створила відповідна геополітична ситуація протягом століть в Україні посідає вагоме місце у становленні української ментальності. Це мова йде вже про життя всієї нації на межі. Землі України зазнавали розорення, були під тиском політичних обставин багато віків, починаючи із доби ще татарсько-турецької навали, то ж нація зазнавала тривалого частого винищення своїх найкращих представників.

Оновлена генерація обрала в той час шлях протистояння. Як під загрозою кочівників постійного характеру витворився новий тип сильного вояка-хлібороба – козака, і під натиском так тоталітарної системи з'явилося нове покоління української інтелігенції, що не мирилося зі свавіллям комуністичної партії. Цього протистояння коріння, як стверджує О. Кульчицький, пускається ще років громадянської війни, а лиш в 60-ті роки відшукує своє вираження. «Цей новий тип українця, який зародився у ХХ ст., не є просто фразою. Наші батьки, які творили і пережили національну революцію, повернулися додому дещо іншими. Тоді і їхні діти мали перед собою зовсім інший тип людини, від якого треба було перебирати громадську настанову, реакції на певні ситуації та спосіб думання. І хоч молодші генерації тоді особисто не переживали цього революційного струсу, але залишались під його жорстким впливом за батьківським

посередництвом» [9, с. 92-93]. Генетична пам'ять відродила придушені пориви до бунту, надала сили свої відстоювати інтереси, боротися за відродження справедливості.

Вагоме значення для розуміння природи цього бунту мають саме особливості характеру В. Симоненка. Друзі і колеги згадують, що він був людиною дуже гордою, незалежною, безкомпромісною. Однокурсник Василя Симоненка, В. Онойко, так говорив про нього: « Він дуже не любив пристосуванців, блюдолизів. Такі риси вважав найогиднішими» [2, с. 13]. Тому, в «Окрайцях думок» Симоненко називав таких людей флюгерами, яких він зневажав. Адже «мало себе уявляти великим – треба великим бути» [7, с. 164].

Коли діло заходило на принципи, він міг не змовчати. Це і зашкодило поету. Виступаючи проти порядків, що нав'язала компартія, він виступав і проти її всевладдя загалом.

Якби шістдесятництво було ж просто літературним явищем чи таке гоніння було б на його представників? Митець, який бунтує проти дійсності, відразу потрапляє до підозри тоталітарної системи, бо вона відчуває у ньому ту ж велику силу, що допомагає звільнитися рабу від кайданів поневолювача. Ось тому «товариші із КГБ» відразу ж взялися гасити полум'я бунту, яке розросталося і розросталося, не дивлячись на арешти, побиття, допити, та інші засоби морального, різноманітного фізичного знущання. Бунт шістдесятників виріс із мовчазного незадоволення, із їх неприйняття догм соцреалізму, але пізніше розгорнувся до небачених масштабів. Із самого початку вони виступили проти бездіяльності, аморальності нації, але потім зрозуміли, що саме коріння цієї бездуховності разом із комплексом меншовартості, який нав'язаний нашому народу впродовж трьох століть.

Європейський шлях розвитку України відповідав потребам нашого національного менталітету. Але історичні складні обставини цей шлях закрили. Віками на традиційні психо-поведінкові українські архетипи було накладено «євразійську» матрицю чужого світосприйняття з повною домінантою абсолютного підкорення за вертикаллю, яка сягала до

імперського центру. У створюваних з азіатською жорстокістю алгоритмах життєдіяльності цілісній особистості не було місця, особистості, яка відповідає за власне життя та історію свого народу. Із усвідомленням всієї історичної ситуації та прагненням подолати тоталітарний вплив, шістдесятництво стало суспільно-політичним громадським рухом, зібранням людей, які боролися за свободу та справедливість. Залишився незламним глибинний стрижень душі українців, хоч довголітня неволя все одно залишила свій слід. Але за зовнішньою «покірністю» українців крився нестримний, могутній потяг до волі. Україна не здатна до бездумного послуху, вона історично зорієнтована на повну відповідальність, самостійне прийняття рішень. У тоталітарній державі рабське існування протиприродне для українця. Він може підкорятися тільки від страху знищення (воно не обов'язково – фізичне), прямуючи за інстинктом життя. Та у найкритичніші моменти історії українці Волю цінують вище за життя.

В. Симоненко рано збагнув своє призначення, він не боявся його і наче аж накликав свою долю, пишучи рядки:

«Я хочу бути несамовитим,
Я хочу в полум'ї згоріть,
Щоб не жаліти за прожитим,
Димком на світі не чадіть [7, с. 65].»

Є найголовнішим для поета – залишатися завжди людиною. Фізична смерть не лякає його. «Втрата мужності – це втрата людської гідності, котру я ставлю над усе. Навіть над самим життям» («Окрайці думок»). Він сприймав смерть ніби «вихід за межі», цілковитого подолання силового світового поля, як перехід до форми свободи, яка є найвищою.

Ось що стверджує Альбер Камю: «Коли індивід насправді готовий померти і в бунтівному пориві справді приймає смерть при певних обставинах, цим він демонструє, що жертвує собою в ім'я блага, яке, на його думку, важливіше його власної долі. Якщо бунтар зважився піти на смерть, щоб не втратити

право, яке він захищає, то це значить, що цінність цього права для нього вища, ніж цінність самого себе» [1, с. 159]. Василь Симоненко твердо розумів, що відстоює свободу всього народу, а не лише власну честь і гідність. І ця цінність особливо варта того, за що треба боротися. Поет утверджував українців як націю, виступав від імені всіх людей:

«Народ мій є! Народ мій завжди буде!

Ніхто не перекреслить мій народ!

Пощезнуть всі перевертні й прибуди,

І орди завойовників-заброд!..» [7, с. 52].

В.Симоненко постійно перебував під тиском. Але це не стало глибоким розчаруванням у цьому великому абсурдному світі, повному відчаю. Відчай – це пасивне почуття, бо людина у відчаї бажає всього одразу, хоча нічого конкретного, засуджує всіх. А бунтар «заперечує, але не відрікається» (Альбер Камю). І порив до бунту вагоміший, ніж акт протесту навіть у своєму крайньому вияві. Звичайно, мистецтво дискутує з дійсністю, але все ж не відвертається від неї. Симоненко у світі бачив те прекрасне, яке потрібно захищати, а для боротьби потрібні сила, енергія, натхнення. Джерело такої енергії, що кличе, дає порив до бунту, часто бачать в гніві, озлобленні. Поет писав у статті «Наша рідна Вітчизна»: «...гніву і ненависті вистачає лише для того, щоб зруйнувати щось. Але ненависть не може будувати. Перетворює, оновлює і завітчує землю тільки любов – любов до рідної землі, до людей, до праці...» [8, с. 64].

Бунт – це і є завжди порив, рішучість, активність. Бунт виникає з надлишку рішучої енергії та жаги до дій. Василь Симоненко був завжди в постійній активності і пориваннях «в океані рідного народу відкривають духовні острови!» Він писав:

«Дай мені у думку динаміту,

Дай мені любові, дай добра,

Гуркочи у долю мою, світе,

Хвилями прадавнього Дніпра» [7, с. 69].

Але Василь Симоненко прагнув не лише свободи і справедливості. Він, передусім, вимагає визнати українців як величну і самобутню націю. Альбер Камю також підкреслює гуманістичну спрямованість бунту: «Раб повстає в ім'я блага всіх людей. Він вважає, що існуючий порядок речей заперечує в ньому те, що є спільним для всіх» [1, с. 161]. Відомо, що цінність утворюють всі люди. Людина створює цінності не сама для себе. Спочатку шістдесятники не боролись за перемогу. Вони хотіли лише поваги, і готові були витерпіти біль, готові були навіть до смерті, але митці не могли допустити зневаги, приниження. Бо у світі найвища цінність - людська особистість:

«Бо ти на землі – людина,
І хочеш того, чи ні – Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої – одні» [7, с. 123].

Творчість шістдесятників – це самопізнання, шлях до себе і до самоздійснення. Їхня творчість -- це спосіб подолання духовної катастрофи і пошуку нових орієнтирів, коли втрачені традиційні цінності. Творчість для Василя Симоненка стала способом екзистенційного бунту.

Поезія «Пророцтво 17-го року» була написана внаслідок потрясіння, яке було викликано трагедією, що відкрилася перед поетом у Биківні, де були місця поховання жертв сталінських репресій. Факт розстрілів лише недавно визнано офіційно, хоч місцеві жителі про це знали давно. Лесь Танюк, відомий режисер і письменник, розповідав, як група молодих літераторів, серед яких був і він сам, а також Алла Горська, Василь Симоненко, відвідали на початку 60-х років «цвинтар розстріляних ілюзій», після цього з'явився цей вірш. Заявивши про ці факти в Київську міськраду, вони потрапили в немилість. Як вважає Юрій Зайцев, саме цей факт був причиною того, що поета жорстоко побили, а, отже, був і причиною смерті поета [5, с. 10].

Викривальна і надпотужна сила цієї поезії. Ця інвектива звучить рішучим, безапеляційним вироком:

«Тремтіть, убивці! Думайте, лакузи!

Життя не наліза на ваш копил.

Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій Уже немає місця для могил!

Уже народ - одна суцільна рана,

Уже від крові хижіє земля,

І кожного катюгу і тирана Уже чекає зсукана петля» [7, с. 42].

Вступає Симоненко постійно в полеміку і з тими, хто вважав трудящу людину просто придатками до машин, до таких установ, якими керують можновладці, «виняткові люди, геніальні політики». В поезії «Може, так і треба неодмінно...» поет висловлює звернення до «геніальних людей» з рішучою, притаманною молодому митцю пристрасстю: «Генії! Безсмертні! На коліна Станьте перед смертними людьми!» [7, с. 153].

У своїй статті «Декорації і живі дерева» В. Симоненко пише: «Якщо оспівуємо фізичну (працю) – «дайош» мозолі і піт, якщо розумову – замислене чоло і натхненні очі. Висновків ми не шукаємо. Висновок уже давно готовий: всяка праця возвеличує людину, всяка праця потрібна суспільству, отже, спасибі тобі, Марійко, за мозолясті руки, за недоспані ночі і за кухоль смачної моні. Все це дуже правильно і дуже благородно. Але все це не поезія, а тільки інтелігентське сюсюкання, тільки профанація літератури. Та й чи може бути поезією бездумне одописання, позначене «школярським підлим прагненням зробити все гладенько-правильним?» [8, с. 252].

У своїй поезії «Дума про щастя» поет описує дорогу ціну, сутність щастя «такого легкого» :

«Ви мовчанкою соромливою

Постараетесь обминуть,

Що в доярки цієї щасливої

Руки й ноги вночі гудуть» [7, с. 75].

В.Симоненко знову і знову показує, що людство прогресом, усіма своїми досягненнями зобов'язане лише простим трудівникам. Але «захоплюватись тим, що в наш час на жінці ще висить такий тягар, по-моєму, блюзнірство».

Вірш «Некролог кукурудзяному качану» написано також проти всіх правил так званого соцреалізму. Цю поезію довго читали підпільно, крадькома. Вірш цей був заборонений. Він алегоричний, сповнений обурення та гніву проти тих керівників, що довели качана до загибелі. Звернення до безневинної жертви звучить пристрасно, як народне голосіння:

«Качане мій, за що тебе згноїли?

Качане мій, кому ти завинив?

Качане мій, лягли в твою могилу

І людська праця, і щедроти нив» [7, с. 94].

Український письменник має бути, при умовах постійного блокування культури, насамперед просвітителем і борцем. Митець має не тільки світові відкривати свій народ, але й пояснювати народові самого себе.

Василь наважився на бунт проти соціально-реалістичних традицій у літературі, а отже і на бунт проти повної влади комуністичної партії. Напевно, через таке самовіддане служіння поет був одним із перших, хто згорів від любові й гніву. Зі спогадів Станіслава Тельнюка є такі: «Смерть вибила його з найпередовіших лав борців-лицарів, але далі воювала його поезія, його творча спадщина, пам'ять про нього. І як же ненавиділи його поезію, його пам'ять сталіністи, які за часів Брежньєва здобулися-таки на реванш за удар, завданий їм на XX з'їзді КПРС. Не вмер би Василь Симоненко – його б вони загнали туди, куди загнали Василя Стуса, чи Івана Світличного, чи Євгена Сверстюка, чи Івана Дзюбу, чи Олесь Бердника, чи багатьох інших... Вони б знайшли спосіб розквитатися із ним. Але – і в цьому я непохитно впевнений – не змусили б його відмовитися від свого «Я» [8, с. 164].

У статті «Витязь молоді української поезії» Олесь Гончар писав: «З глибин народного життя вийшла поезія Василя Симоненка. З мужності народу, з

горя його і його звитяжної боротьби виспівалась вона... Вийшов він з того дитинства, що його в самій зав'язі опалила війна своїми чорними ураганами, звідти з'явивсь, де гули жорна окупаційні, ті ненависні жорна біди, що їх «із кам'яного віку на танках варвари з Європи привезли» [4, с. 3].

У передмові акцентована увага на полум'яній любові Симоненка до України, що «щиро дивиться на світ», який одержимий жагою любові до своєї Матері-Батьківщини. Ліричний герой поета – це син, що звертається до матері та розповідає про свою біль та любов у слові шаленому та пекучому :

«Не шкодує добра мені, людині,
Щастя не жалій моїм літам –
Все одно ті скарби по краплині
Я тобі закохано віддам».

Симоненківський ліричний герой порушує питання щастя людини та людської гідності. У художньому світі Василя Симоненка прослідковується наскрізна думка про невичерпність добра та його панування. Вона входить у лірику чудовими пейзажами краси світу, миру, різними образами матері, добродіяння. Такі уявлення ліричного персонажа, у яких угадуються риси нашого автора, визначають у віршах Симоненка особливий характер світообразів та своєрідної світобудови – поетичних текстових одиниць, через які вона виражається.

Автор-творець у центрі змодельованого світу поетом, що моделює власний всесвіт, пророк, що проповідує високі гуманістичні цінності, важливі істини добра і любові:

«Сьогодні усе для тебе –
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба.
Кохати спішити треба. –
Гляди ж не проспи [30, с. 266]».

Ці поезії мають оригінальну суб'єктну організацію, застосовану поетом. Ліричний герой перед нами постає представником об'єктивного світу і

виразником глибинних авторських ідей та емоцій. Отже, це – подвійна структура авторського ліричного суб'єкта. Вірші поета, на наш погляд, виражали мрії та почуття людини того часу. Ліричне «я» починає набувати рис «ми» – народу, колективу, який хоче жити в гуманному світі, замість тоталітарного суспільства. У віршах поета, на думку Анатолія Ткаченка, подано «ідею людської гідності та гордості з того, «що ти – людина», що «доповнюється мотивом уселюдської спільності та яскраво вираженим протестом проти диктату сили, авторитарності».

Українська лірика має традиційний образ – образ женця. Митці XIX і XX століть неодноразово до нього зверталися. Ліричний герой Симоненка не є винятком і уподібнює поета женцю. Збірка Івана Франка, підготовлена до друку 1980 року, має такі рядки вірша «Жниця»: Щастя бі, жнице! Рано встала ти, / Роса студена ще морозить тіло, / Дрімає ліс, вкриває мла степи, / І сонечко ще схопитись не встигло. / Но з щирою охотою стала ти...»

А от Ліни Костенко лірична героїня вказує: «Я жниця щоденна». Симоненковий вірш «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок» має підтекст; мова йде про тему митця, культуру України і ниву, що переслідується радянською цензурою, перебуває у складних умовах. Ліричний герой засуджує лакейство і прислужництво, засуджує тих, хто «до сусід пристав наймитувати». Вони висміюються ліричним персонажем: «За пару постолів і шкварку на обід». Поет, використовуючи сарказм, таврує тих, хто став «холуєм» напасників: «Коли б я міг забуть убоге поле, / За шмат цієї землі мені б усе дали. / До того ж і стерня ніколи ніг не коле / Тим, хто взував холуйські постолі». В антитезі персонаж зізнається: «Та мушу я іти на рідне поле, / За шмат цієї землі мені б усе дали./ До того ж і стерня ніколи ніг не коле / Тим, хто взува холуйські постолі. // Та мушу я іти на рідне поле босим, / І мучити себе й ледачого серпа, / І падати з утоми на покоси, / І спать, обнявши власного снопа. / Бо нива це – моя! / Я тут почну зажинок, / Бо кращий урожай не жде мене ніде, / Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок / Мене на ниву батьківську веде»[30, с. 280].

У ліричних творах Василя Симоненка наявні так звані монологічні тексти. В цих текстах утворює невласне-прямий діалог «чуже слово». У сонеті «Наречена» автор вдається до рефлексій, звертається у недалеке минуле, прагне віднайти кохану дівчину: «Пробігли дні у розовому димі, / Засохли весни, відшуміли зими – І пахнуть ранки косами твоїми, / І легко дишать перса невидимі. / Та де ти? де? Омріяна, незрима / Пішла в світи дорогами глухими. / Мене вустами поцілуй сухими, / Тендітними і свіжими, як рима. // Я жду тебе, я жду тебе і кличу, / А ти така чарівна й таємнича / І недосяжна, як оцей сонет» [30, с. 133].

У цьому сонеті Василя Симоненка присутній монологічний текст, герой у ньому наділяється щирими зізнаннями, власним мовленням, а об'єктно зображеним є «чуже слово». Ліричний герой вдається в поезії до невласне прямого діалогу та, як бачимо, своєрідної стилізації («Переспів з народної»). Ця суб'єктно-об'єктна сфера лірики Симоненка та її суб'єктно-образна організація тексту поезії моделює різні способи вираження позиції автора, пов'язаної з процесами оновлення відносин суб'єкта «я» і «ти», що призводить до порушення монологічної єдності тексту. «Я» і «ти» у взаємодію вступають, у якій «ти» є чуже слово, що вступає у діалогічні зв'язки та взаємовідносини авторського образу та «я», «його», «мене». Образ власне автора, поета моделюється яскравою особистістю, як естетичний факт, як людина, що переймається етико-моральними зокрема аспектами буття сучасників:

«Я хочу правді бути вічним другом

І ворогом одвічним злу» [30, с.75].

Творчі пошуки Василя Симоненка окреслюються образом реальної особистості поета, де «я» – це реально-історичне та поетичне начало, вимальовується образ ліричного героя та автора, біографічної індивідуальності поета: «Страшно! Мені минуло / лиш вісімнадцять літ, / де ж та юнацька сила, / мрій молодий політ? [30, с. 75].

Від першої особи вірші В. Симоненка правдиві і щирі, разом із цим позначені винятковою делікатністю. Автора ліричний герой не ховається безсумнівно за вигаданою маскою. Художнє піднесення простої людини, поетизація – характерна ознака шістдесятників, саме вона визначає естетику лірики поета. Симоненко змальовує такий душевний стан ліричного героя, коли «я» людини у своїй глибині переплітається з безкінечністю світу, коли зливається з природою людська душа, єднається з поезією самого буття. Поет змалював почуття сучасної людини. Його ліричне «Я» почало набувати рис колективу, так званого узагальненого «я». Характерним для лірики митця є суб'єктний синкретизм, а також «нероздільність» «Я» та «внутрішнього» і зовнішнього «іншого»: «Ой, зима! / Біжить, регоче біло, / Бубонами брязкає в степу. / Вам усе на світі зрозуміло? / Просвітіть, премудрі» [26, с. 276-289]

Багато уваги митець приділяв образу автора як центральному стержню, що утворює єдність та співвимірність різних елементів мовлення та стилю художнього тексту. Твори Симоненка мають злитість поетичного і реального «я» в «я» поета, своєрідне відбиття в образі його біографічної індивідуальності. Мова йде про літературний образ, який несе в собі риси, безперечно, і власне автора, але ототожнювати їх не можна. Може бути різною міра близькості особи автора й ліричного суб'єкта. Основу класифікації типів ліричного суб'єкта становлять співвідношення біографічної та літературної особистості, які представляють як ліричного героя, персонажа, героя рольової лірики, а також ін. маркери.

Л. Тарнашинська звертає увагу на атмосферу при періоді хрущовської відлиги, коли Василь Симоненко намагався донести правду до людей, що ніби носив у серці оте: «За всіх скажу. За всіх переболію», і воно у ньому вирувало потужними турбулентними громадянськими потоками». Ця «трибунна ситуація постсталінської епохи у літературі має своє психологічне пояснення – це нормальна реакція психіки людини «викричати», «виговорити» біль»

[26, с.280].

Лещатами заборон і утисків стиснута пружина болю народу мала вибухнути молодим голосом, чесним і сміливим. Цим голосом став голос

В. Симоненка. Наявні у його ліриці монологічні висловлювання, як слово цілеспрямоване і багатоголосе, з вираженим монологом: «Тільки часом у многоголосі, / В суєті поїздив і авто / Спалахне твоє біле волосся, / Сірі очі і каре пальто» [30, с. 271]. У вірші цей світ зовнішній (об'єктивний) подається в його суб'єктивному сприйнятті, ніби спогад, марево, візія.

Біографію поета за твердженням літературознавців можна розглядати як структуру, своєрідну художню форму, побудову; у такому сенсі поезія Симоненка – конструктивна в ролі душевних суб'єктивних порухів ліричного героя, тому що, на наш погляд, організуючим началом творчості митця є ліричний герой, який реалізує свої інтенції через оптику образного мислення. За словами С. Крижанівського у збірці «Тиша і грім» Василя Симоненка поет «іде не на стільки шляхом винаходу нових художніх форм, скільки нових художніх ідей». Збірка вразила читачів суб'єктивністю, «осяянням краси власної душі, інтелектуальною високістю, справжністю почуттів і молодечим завзяттям» (О. Мусієнко).

У Симоненка поряд із ліричним героєм вагому роль має образ автора-оповідача. У монологіях поета увага зосереджена на зовнішніх подіях, що відбивають драматизм буття народу, наприклад, у таких рядках: «Вкраїнонько! Гуде твоє багаття, / Убогість корчиться і дотліває в нім. / Кричиш мені у мозок, мов прокляття / І зайдам, і запроданцям твоїм» [30, с. 252]. Автор глибоко переживає за Україну, за її долю, адже він свою Україну любить понад усе. Василь Симоненко має чимало творів, що становлять ліричний монолог. У них свідомість людини втілена не відкрито та прямо, а опосередковано, зображена у формі внутрішньої реальності. Так звана, це - описова лірика, де значне місце посідають елементи опису: «Впало сонце в вечірню куряву, / Тиша виповзла за село. / Нашорошилось небо буряно / І погрозами загуло. [30, с. 222].

Описовість природи не є пасивними об'єктами зображення, адже вони виступають активним началом та наділені власною мовою. Автор надає слово природі, персоніфікує її. У цей час ліричний суб'єкт від природи моделює свої враження. У поезії «Я чую у ночі осінні» герой відчуває, що «Вростає туге коріння / У землю глевку із ніг. / Стають мої руки віттям, Верхів'ям чоло стає.» [30, с. 237-238].

У поезії «Задивляюсь у твої зіниці» автор зі своєю сповіддю звертається як до рідної матері до України: « Ти для мене – диво! » цим дивом є Слово, яке створює своєрідний монолог-повчання синові митця.

Радянська цензура викреслювала прискіпливо патріотичні рядки віршів Симоненка, адже поет заявив із гордістю:

«Україно! Ти для мене - диво!

І нехай пливе за роком рік,

Буду, мамо горда і вродлива,

З тебе дивуватися повік.

Отже, Василя Симоненка лірика розгорнула великий простір задля розвитку суб'єктно-об'єктних особливостей української поезії у ХХ столітті. Поет використовував такі форми як ліричний герой, ліричне «я», «ти», «ми», ліричний персонаж, коли суб'єкт висловлювання створював діалогізацію, «я» та «іншого». Ці експерименти поглибили суб'єктно-образну тканину «я», реального «іншого» та «іншого», філософську основу та посприяли формуванню власної картини світу.

1.2. Засади формування картини світу в творчості Василя Симоненка

Соцреалізм був репрезентаційним проектом за часів сталінської культури, яка передбачала розуміння держави, як стверджує В. Хархун: «ніби мистецького твору вождя-деміурга». Змінилася роль автора, адже за літературою закріпився статус державного офіційного мистецтва, котрий повинен бути виразником всіх інтересів держави, «вождем всіх народів».

Як канонічне мистецтво соцреалізм втілює розрізнення на первинне та вторинне авторство. Неважливо, хто є безпосереднім «виконавцем», тобто автором радянського твору, все одно за ним стоятиме ідеальний первинний автор, яким є адресант послання. Була це влада, персоніфікований образ Сталіна, за яким закріплюється роль деміурга, самого творця «радянського світу». У фольклорі такий автор, наприклад, імперсональний, його природа колективна, але у сталінській культурі все чітко окреслено. Звідси і особливість формування канону сталінської культури: він стає не предметом консенсусу, а особистим рішенням однієї людини» [6, с. 7].

У тоталітарному мистецтві проблема творчості опиняється в зоні контролю, таким чином функція автора зводиться до «обслуговування» та підпорядкування державній «істині».

Перебування в жорстких рамках, у яких було канонічне мистецтво, - нестерпний тягар для творчої людини, для якої притаманний потяг до волі. «Ні, не так я мріяв жити, як живу. Щасливий той, хто хоче мало від життя: він ніколи не розчарується в ньому» [3, с. 226], – ми читаємо у щоденнику В. Симоненка. Зі спогляданням «парадоксів доби» разом приходиться до поета в житті розчарування. Василь розуміє, що в радянській моралі його етичні максими можуть існувати виключно на периферії, або ж взагалі поза законом. Теорія соцреалізму має відсутній аналіз своєрідних традиційних естетичних категорій, адже вся увага зацентрована на створенні ідеологічно вмотивованих та «нових» категорій естетики. Почала відбуватися стратегічна підміна понять, як естетичний ідеал замінився ідеалом комуністичним,

соціалістичним, а краса, гуманізм, правда ототожнилися із ідейністю та партійністю.

В. Симоненко, будучи максималістом, прагнув розуміння від світу і спільного погляду зокрема на дійсність, та лише «малесенька щопта» (за В. Стусом) однодумців була вільна від гіпнозу системи та вірила у традиційні цінності.

Різко дисонує із бажаним ілюзорним світом незадоволена дійсність, яку Симоненко прагне компенсувати за допомогою творчості. Він від дійсності не біжить, не відвертається від неї, адже це для поета, що взяв на себе роль Шевченка «будителя словом» (за Л. Тарнашинською), було б немислимо. Стає для нього творчість шляхом до розуміння справжньої природи світу. Він торкається у творчості до Справжнього і Сутнісного, відчуваючи контраст між реальним життям та гаслами комуністичної влади. На противагу фальшивим замальовкам, що давав соціалістичний реалізм про «щастя» дояркам і колгоспників, поет витворив свою, альтернативну реальність. Саме творчість дає змогу повністю осягнути світ у повній його різноманітності і викликає сильні почуття і переживання, яких реальна дійсність не дає. Симоненко апелює до таких понять у соціалістичному суспільстві, як честь, повага до особистості, справедливість, правда.

Ця «нова реальність» насамперед народжується із синтезу вражень на реальній основі від ірраціонального творчого акту та довколишнього життя, а точніше, із трансформації, тобто своєрідного переплавлення реальних вражень «каналами» ірраціонального, несвідомого. Таку новостворену дійсність не можна аж ніяк назвати ні фотографічною копією реального життя, ні витвором тільки самої уяви поета. Дійсність ця створена з емоційно-образних відчуттів і передчуттів, що видобуваються з глибин діяльності, неусвідомлюваної, психічної, з допомогою асоціації чи якоїсь мимовільної спонуки, яка здатна сколихнути матеріал латентний, образно-емоційний .

Ця «окрема дійсність» у Симоненка стала альтернативою до радянської літератури, яка була створена за канонами соціалістичного реалізму. Найважливіше в творчості В.Симоненка -- це повага до особистості, про що поет проголошує в концептуальній поезії «Ти знаєш, що ти – Людина?» І уже новаторством було ствердження те, що кожна людина самоцінна, неповторна. Навіть у найбіднішого робітника чи колгоспника можуть бути почуття, а не лише бажання «виконати план». Дуже зворушливо пише поет про простих трудівників, він захоплюється особистістю, і ні в якому разі механічним процесом праці. У статті «Декорації та живі дерева» Симоненко пише: «В теперішній молодій поезії відбувається парадоксальне явище – відокремлення праці від людини... Зворушені та розчулені поети бачать щастя чесних робітниць у тому, що вони вдосвіта приходять на ферму, а повертаються звідти вже присмерком» [3, с. 394]. Обурений таким блюзнірством, автор відчуває провину за поетів перед усім народом, за поетів, що працюють під гаслом: «оспіваючи фізичну працю – «дайош» мозолі і піт, розумову – замислене чоло і натхненні очі» [3, с. 396]. В мозолями і поті трудівників Василь Симоненко бачив серце, а цінність особистості міряв глибиною душі, а не трудоднями. Автори соцреалізму створювали образ уявного щастя, достатку, а також сучасних та майбутніх перемог у побудові радянського світу. Вони зображував життя прикрашеним, а не за принципом відповідності, поселяли масову свідомість у штучний рай, вербально змодельований, виправдовували сучасні дисгармонії для щасливого майбутнього. В. Симоненко, на протигагу фальші соцреалізму, у своїх творах оприявнює справжню дійсність, у них відчувається роль автора не прислужника, а як творця. Вдаючись до сатири та іронії, він відверто висміює недоліки та проблеми сучасного йому життя. Це була чи не єдино можлива найефективніша зброя в тій ситуації, коли творчість митця набувала великої ваги, але «аматори краси в цивільному» пильнували кожне слово. У листі до Анатолія Перепаді Василь Симоненко писав: «Є товариші, яких можна «провести» тільки словесним туманом» [3, с. 324]. Ці «товариші»

зазвичай не бачили за тонкою іронією й вишуканими метафорами Симоненка глибокого прихованого змісту.

Свою вогненну сатиру Симоненко спрямовує проти соціальних вад, які породжені тоталітарною системою. Часто людина втрачала право на власну думку, честь і гідність, на свободу. За умов постійної диктатури людина переставала бути самоцінною особистістю. Люди розчинялись у масі, вони намагалися «грати за правилами». Та історія не оцінює такого шляху, адже «...живуть століття після смерті/Ті, що роблять те, чого не можна» [2, с. 111].

Проти знеособлення людини та проти втрати найдорожчого завжди виступав Василь Симоненко. Його творчості характерне моралізаторство, що в сатиричних віршах набуває не прямої вказівки, сугестивно впливаючи на реципієнта, а переростає в метафоричне, завуальоване письмо. Найяскравішою постаттю із галереї Симоненкових іронічних портретів-узагальнень є людина без обличчя, пристосованець і лицемір, цілковитий конформіст, або, як влучно визначив сам поет -- «флюгер».

У дусі притчі написана поезія «Тінь». У звичайного чоловіка трапилася біда: від нього втекла тінь, і ось скільки чоловік не шукав би її, цю важливу річ, все даремно. За допомогою риторичних запитань та градації «побіг по світах блукати, знемагати від сліз і квилінь, спотикатись, шукати, благати» автор підводить читача до зовсім несподіваної розв'язки:

«А тіні байдуже. Живе сама.

І видає себе за людину.

І хоч нічого людського у ній нема,

Ніхто не помітив зміни» [1, с. 125].

Автор запрошує читача зробити висновок, що ходити і говорити – це ще не означає бути людиною, і найбільше жахає те, що «ніхто не помітив зміни».

Поезія «Дерев'яний ідол» – це не просто викривальна гостра сатира на окремих обивателів, а це вже розвінчання системи, що робить з людей таких «гібридів», які поєднують в собі «дуба і лозу». Ліричний герой поезії стає

свідком незвичайногоперевтілення, дивовижного переродження дерев'яного ідола:

«Я побачив, що в тебе згинаються ноги,

І від подиву ледве не вмер.

Дерев'яний мій ідоле, це ж задля кого

Ти дугою зробився тепер?» [1, с. 246].

І ось тут твердження автора із «Заячого дробу» -- «дуби ні перед ким не гнуться до землі» різко похитнулось. Поет сатирично змальовує узагальнений образ бюрократа, якого позиція міняється залежно від ситуації. Для одних він – ідол, а перед іншими він падає на коліна. «Ідолу» автор в'їдливо пророкує світле майбутнє, тому що ще не скоро закінчиться бюрократичне всевладдя:

«Будеш, ідоле мій, ти живий і здоровий,

Доки буде живить тебе дощ паперовий» [1, с. 246].

Симоненко з властивим йому сарказмом та іронією викриває ситуацію, коли бюрократизм так міцно вкоренився в суспільстві, що він іноді змушує заперечити навіть зовсім незаперечні істини, коли в «хребтах висотних паперових гір» глибоко поховані людські гідність і честь. За законами сатиричного гротеску та парадоксу побудована поезія «Люди часто живуть після смерті». Її іронічне звучання назви розкривається в контексті і обумовлене семантичною неузгодженістю складових речення. Автор іронізує з гротескового персонажа, що не просто «вріже дуба, а ходить і їсть», а ще й веде спосіб життя як зразковий радянський громадянин:

«...дає поради,

Носить лантухи настанов,

Підмічає серйозні вади

У діяльності установ» [1, с. 369].

Поет застерігає від несправжнього існування, це коли людьми керують гроші або влада. Це є абсолютно протиприродним зреченням повноти життя: «Їй-право, не страшно вмерти, /А страшно мертвому жить» [1, с. 369].

Добірка «Заячий дріб» -- це гумористичні та сатиричні мініатюри, в яких автор використовує моралізаторство без прихованого змісту, характерне для цього жанру, «моралізаторство на місці». Це є віршовані мініатюри на моральні теми, багато з них і до сьогодні зберегли свій гумористичний чи сатиричний заряд, а деякі з них навіть стали актуальними в новій історичній реальності («Однобоке виховання», «Камінь», «Помстилися», «Чиряк», «А в кого ж...»).

Своєрідний етичний комплекс поета - роздуми на теми моралі. Цей комплекс він чітко сповідував у творчості і в житті. В окремих творах Симоненка проявляється сатира і на комуністичну владу. Утрорився розвінчаний культ особи. Використовувалось протиставлення партією «доброго Леніна» «поганому Сталіну», адже Ленін був найміцнішим і, можливо, незаперечним авторитетом, що всім радянським людям вживлювалися. Симоненко зумів не потрапити до полону ідеологічних облуд та не втратив здатності бачити світ об'єктивно.

Сильного художнього ефекту досягає в «Казці про Дурила» автор у викритті ідолопоклонства, яке культивувалося у нас багато років:

«Бо таке на роду написано:

Від Адама до наших днів

Будуть людям світити лисини

Величаво мудрих вождів»[1, с. 441].

Поет майже прямо вказав на кроваві подвиги Леніна та правління Хрущова. Іронія Симоненка не вибирає дозволеної адреси та є вільна від гіпнозу імені. Подетально збирається образ із усіх сатиричних творів Сталіна - «батька всіх народів». Власне, «Баладу про зайшого чоловіка» було б неправомірно і поверхово назвати сатирою на релігію. Тому що твір пов'язує з релігією хіба що слово «месія», запозичене з Євангелія. Якщо взяти до уваги те, що комуністична партія в часи тоталітаризму намагалася замінити релігію людям, то такий образ тоді цілком відповідає ситуації. Образ «чоловіка з густих заплавл», що оголосив Божим обранцем себе і обіцяв зачати месію,

поет узагальнив абсолютно всіх «непомильних вождів» партії. Симоненко бачив, як поневіряється у злиднях та безправ'ї уся Україна, та чув, як партійці усіх ланок роками обіцяли людям «комуністичний рай», але після краху обіцянок кожного разу байдуже казали: «Ну, доведеться того року чекати». У Василя Симоненка гротесковий образ «приблуди» не випадково виник: зайшлих пророків доводилося йому бачити дуже багато, які, звісно, величали себе «месіями». Ось і генсеки, і київські дрібніші секретарі чомусь опинялися чужими, зайдами (забродами), розпочинаючи від Йосипа Сталіна з Кавказу, та завершуючи будь-яким головою колгоспу, що зазвичай у село присилався з кадрових «заплав».

Колючої критики завдає автор до того ж і покорі, людському довготерпінню: «слухняні осли» приблуді догоджали, як могли, а тільки після смерті його дізналися, що зачати месію обіцяв їм «безплідний кастрат». Така гротескова постать «заброди», що тридцять років, живучи у селі, роздавав пусті обіцянки, стало нагадувати правління «батька всіх народів», яке тривало 30 років.

У поезії «Монархи» присутня деталь, що недвозначно вказує на деспотське правління Сталіна: «І сипались лаври убогі / До кущих, кривавих ніг» [1, с. 370]. Всі такі рядки – це і неоціненний документ доби, і плід творчості Симоненка, свідчення того, як проходило вивільнення шістдесятників із фальшивої епохи сталінізму та як формувалася історична нова реальність.

У поглядах на життя та творчість розбіжність призводила з офіційними виданнями до відкритих конфліктів. У «Окрайцях думок» 3 вересня 1963 р. читаємо: «Друзі мої принишкли, про них не чути й слова... Друковані органи стали ще бездарнішими й зухвалішими. «Літературна Україна» каструє мою статтю. «Україна» знущається над віршами. Кожен лакей робить, що йому заманеться. Як тут не світитися вдячністю, як не молитися щовечора й щоранку на тих, що подарували нам таку вольготність. До цього можна ще додати, що в квітні були зняті мої вірші у «Зміні», зарізані у «Жовтні», потім надійшли гарбузи з «Дніпра» і «Вітчизни»» [3, с. 364].

Посилювалася напруга, справжній Симоненко знаний був переважно у самвидаві, адже в надрукованих поезіях робилися часто жорсткі правки, у результаті чого вони повністю втрачали свою гостроту, художню та ідейду наснаженість. Згадаймо приклади найбільш яскравих системних спроб адаптувати до канонів соцреалізму творчість Симоненка.

У збірці «Земне тяжіння» вірш під назвою «Вихвалять, і славити, й кричати...» надрукований без першої строфи:

Може, так і треба неодмінно,

Як робить давно вже звикли ми:

Падати слухняно на коліна

Перед геніальними людьми [1, с. 318].

Зрозуміла причина усунення цих рядків. Симоненко словами «звикли ми» конкретизує рабську покору та плазування перед тоталітарним режимом. Коли строфу було вилучено, втрадилася політична напруга, а мова переходила у повністю природне русло звичайного шанобливого схиляння перед геніями.

Вірш «О Земле з переораним чолом» на шляху до читача також зазнав багатьох змін. Порівняно з друкованим текстом у рукописі на папір лягли більш гостріші ряди:

«Вкраїнонько! Розтерзана на шмаття,

У смороді й тумані гнойовім,

Кричиш мені у мозок, мов прокляття...» [1, с. 353].

А от у радянських збірках це було у такому вигляді:

«Вкраїнонько! Гуде твоє багаття.

Убогість корчиться і дотліває в нім.

Кричиш ти мені в мозок, мов прокляття...»

Підпав під редагування і третьої строфи перший рядок. Спочатку було закладено в нього простішу і водночас оксиморонну контрастнішу пару: «Любове світла! Чорна моя муко!» (утворився при редагуванні варіант такий – «Любове грізна! Світла моя муко!»). Таке діаметрально протилежне,

суперечливе діалектично звучання підкріпилося в наступному рядку – оксиморонною новою парою: «І радосте безрадісна моя!» . Ось саме так в оригіналі має звучання рядок, на місці якого друком з'явився вульгарний зацитований транспарант, який виглядав так: «Комуністична радосте моя!»

Також істотна правка була зроблена в творі «Одинока матір». Оригінал так закінчується: «І подвиг твій, / Обпечений ганьбою, / Благословив розстріляний народ» [1, с. 355]. В останньому рядку редактори вилучили слово «розстріляний», тоді одразу було втрачено політичне звучання.

Постраждав ще від цензурних правок і вірш «Задивляюсь у твої зіниці...».

Була така третя строфа оригіналу:

Ради тебе перли в душу сію,

Ради тебе мислю і творю.

Хай мовчать Америки й Росії,

Коли я з тобою говорю [1, с. 107],

– але її вилучили з усіх радянських видань, разом і «Лебеді материнства», у виданні ж «Поезії» надруковано було замість восьми лише чотири строфи. Крім згаданої третьої, випущено іще три строфи, також слово «священне» при заміні на «червоне» при редагуванні . Ця поезія такий повністю фальсифікована.

Не дивлячись на редакційні правки, що мали скомпрометувати В.Симоненка творчість, залучити її до соцреалістичної літератури, її псевдонародних зразків, поезія його залишається відвертою та справжньою. Перекоаний естет, наш поет передусім сповідує ідеал щарості та краси в мистецтві, засуджує розуміння авторської ролі - служителя тоталітарному режиму.

При зіткненні ідеалізованих уявлень про світ Василя Симоненка та реальних фактів і подій суспільного життя утворилося витворення альтернативної нової реальності. Така «нова дійсність», на повну протигагу соцреалістичній «гладенько-правильній», була не на стільки яскрава і «лакована», але була вона витвором авторської свідомості митця, щирою та справжньою. Поет був

самобутнім творцем, що мав індивідуальний внутрішній світ, а не прислужником режиму. У творчості його домінують естетичні традиційні категорії та пріоритет стоїть народних інтересів.

Скептична самооцінка, не скромність, як часом досі вважають, В. Симоненкові заважали видати першу збірку уже на старших курсах. Такі вірші, як «Можна», «Толока», «Поет», опубліковані через три десятиліття, точно засвідчують, що їх навряд би надрукували і за «хрущовської відлиги». Адже «...За ваші дешеві лаври / Не продав я совість і честь» («Із відповіді М. Сому»). «Я не забув мужицькі очі хмурі / Обличчя матерів налякані, тривожні,/ Коли писали ви, продажні шкури,/ Про їх життя, щасливе і заможне» «47-й рік», фрагмент поеми «Голодна симфонія», яку в цензурному варіанті було названо «Симфонія прощання»).

Ці твори цілісніші, вони сильніші від переважної більшості тих текстів, які уміщені у першій та другій збірках поета, у них вже з'явилися компромісні вставки. Були, звичайно, й ліричні вірші про кохання, про дружбу, зустрічі з земляками; звертання до дівчини, матері, рідної землі, був захват щирості щасливими хвилинами. З технічного погляду було чимало віршів досить вправних. Можна з них, справді, було б укласти збірку, як-от, наприклад, в одному з блокнотів: «В. Симоненко. Для себе. Київ, 1954. Осінь» (Ф.152. – № 6). Ніби не для друку. Початок третього курсу. Замість «паровозиків» блокнот відкривають варіації «На мотив «Ніч яка, господи, місячно, зоряно...» (близько до оригіналу М. Старицького, але не так, як змінили редактори пісенного репертуару – «Ніч яка місячна, зоряна, ясная». І внаслідок цього пропала рима зі «зморена»); потім йшли епіграми, і лише після цього такі риторичні запевнення: «Про поезію», «Моя любов», « «Ні, я не буду поетом таким...». За всієї декларативності, вони були оплачені життям.

Поетикальне становлення картини поетичного світу В.Симоненка забезпечують два напрями -- це любов і ненависть. Тут помітні витoki більшості мотивів Симоненка: і любов до матері, і любов до Вітчизни,

рідного краю, до побратимів, любов до природи; осуд і ненависть до відступництва, ненависть до ворогів. Звідси і народилось заклинання на стійкість: «Ні, я, коли впаду в обійми смерті,/ Не заволаю слізю: «Зупини! ». Чимало таких передчуттів не лише в блокноті «Для себе», але й загалом у віршах періоду змушнення: «Думи невеселі, як осінні хмари...», «Страшно! Мені минуло // лиш вісімнадцять літ...», «От знову ніч, і місто знов дрімає...».

Збудована правдива картина світу Симоненка протистоїть картині світу, що створювали митці, які орієнтувалися у своїй творчості на мету соцреалізму.

Отже, як бачимо, у творчості Василя Симоненка базовою основою його картини світу є прагнення правди, і це спонукає до критицизму у зображенні дійсності та широкого використання різних прийомів сатири та гротеску.

Вектор творів митця завжди насичений суб'єктивною свідомістю оповідача. Це надає їм ознак ліричності та санкціонує авторське створення картини світу. Її головні ознаки: масштабність почуттів, гуманістична спрямованість, увага до долі окремої людини і завжди авторська присутність. Це медитативно-споглядальна проза й водночас глибоко чуттєва. Крізь неї проступає висока духовність автора.

Хронотоп художньої картини світу Симоненка локалізується в сучасному для поета часі, місце подій обмежується близькими для письменника реаліями, і це дозволяє писати про знайомих людей, близьких його серцю, звичайні життєві потреби, які достойні уваги майстра.

Індивідуальне існує завжди на фоні універсальних характеристик буття. Неповторну авторську картину світу створює поєднання у свідомості поета загального й одиничного. Уведення терміна «картина світу» пов'язано з іменем Г. Герцена, який ще в 1914 р. використав цей термін щодо фізичної картини світу. Як вважав А. Ейнштейн, створення картини світу -- це є основний етап життєдіяльності людини. Ю. Лотман визначає, що модель світу – це своєрідна конструкція уявлення про світ, що утворюється в людській свідомості і пов'язує її з «формами просторового конструювання

світу у свідомості людини» [5, с. 239]. Він підкреслював її багат шаровість, зазначав, що вона включає «і міфологічний універсум, і наукове моделювання, і побутовий „здоровий глузд”» [5, с. 296].

Картина світу відтворює специфіку особистості, її взаємозв'язок зі світом, буття. У літературному творі формами експлікації світогляду автора є індивідуально-авторська мовна й художня картини світу. У нашій публікації ми акцентуємо увагу на індивідуально-авторській художній картині світу малої епіки В. Симоненка.

В сучасному літературознавстві творчості В.Симоненка приділено чимало досліджень різного рівня. Симоненкіана представлена іменами М. Ільницького [3], А. Ткаченка [10], В. Пахаренка [6], В. Яременка [12] та ін. Кожен митець має своє бачення світоустрою, що базується на його певній системі законів, які виробились у процесі життєвого досвіду та його світорозуміння. Усе це в цілому і є підвалинами для створення індивідуальної авторської художньої картини світу. Авторська художня картина світу – це особлива специфічна форма світосприйняття, що виступає альтернативою реальному світу та є результатом внутрішньої роботи митця, його творчої діяльності [1, с. 67]. Ця картина створюється як своєрідна модель світу, притаманна свідомості автора та його світорозумінню. І тому такою є загальновідома специфіка художньої літератури, яка розкриває суб'єктивний і особистий погляд автора на світоустрій.

Творчість письменника виявляє ставлення його до світу, яке чітко окреслюється через поетику художнього твору. Засоби створення художньої виразності виступають не просто складниками творчої тканини твору, але і втілюють ідеали, переконання, норми та ціннісні орієнтації митця. Авторська картина світу -- це результат творчої діяльності автора, своєрідне поєднання статичної й динамічної картини світу. Аналізуючи творчість В. Симоненка, можна стверджувати про авторське моделювання картини світу та особливості концептуального світу поета. Одна з особливостей творів

письменника -- це постійна присутність автора. Це є звичайна людина, якій притаманна аналітичність мислення, притаманне вміння розглядати якісь вічні проблеми через своє бачення, через призму індивідуальної свідомості. Однією з основних категорій аналізу є образ автора художнього твору. Тому що саме автор твору хоче реалізувати свій задум і обирає ту картину світу, що буде представлена в тексті. Він акцентує увагу читача на головному, саме на тому, що, на думку автора, є найважливішим. Автор визначає структуру й манеру викладу, символіку, систему образів тощо. Основними рисами письменника є масштабність почуттів, гуманістична спрямованість, доля окремої людини, авторська присутність. Творчість Василя Симоненка порушує загальнолюдські проблеми та моральні цінності, вона вільна від ідеологічних догм сталінського культу. Справедливе твердження Ю. Коваліва: «Молоді таланти орієнтувалися не на просте змальовування і зображення дійсності, а на осмислення її художньої сутності, дбали про наповненість свого слова важливим соціальним, морально-етичним змістом» [4, с. 84].

Отже, ті твори, які маємо сьогодні, свідчать про неабиякий талант поета, його вміння бачити Людину, чистоту думок і красу її душі. У центрі художньої картини світу Симоненка стоїть Людина, а найхарактернішою рисою його поезики є тяжіння до сконцентровано-афористичного виразу. Це, як правило, виносить на самкінець і стає своєрідною «мораллю» і «силою» художнього твору. І у наш час твори В. Симоненка хвилюють людські серця, закликають до боротьби, адже картина світу в його творах створена на засадах любові і ненависті, уболівання за долю народу, на засадах тяжіння до правди, гострого критицизму.

РОЗДІЛ II. УКРАЇНА – ЗАГРОЖЕНИЙ КРАЙ

«Світ сьогодні більше потребує гігантського стрибка до миру, ніж гігантського стрибка в космос», — ці слова американський президент Ейзенхауер сказав 7 листопада 1957 року, коли був проведений запуск космічного супутника. І ці слова сьогодні актуальні, як ніколи. Особливо для нас, українців.

П'ятий рік іде війна в Україні. Небесна Сотня з Майдану стає Небесними Тисячами в геометричній прогресії. Мільйони бездомних, біженці з Донбасу та Криму. Люди, що ведуть огидну звірячу війну, перетворюються самі на звірів. Люди, нібито на захист яких ведеться та війна, загинули вже на гарматних розтяжках чи перетворилися на жебраків. Взаємне повсюдне знищення замість свободи. Цьогорічну Нобелівську премію миру отримала Міжнародна кампанія ICAN за нові, принципово важливі зусилля із заборони атомної зброї. Вона згуртовує організації, що ведуть активні розробки по ліквідації атомної зброї.

І ще — про один нюанс Людини, що опікувалася цілим Людством. Це -- Лауреат Нобелівської премії миру -- Альберт Швейцер. Він завжди стверджував, що в атомній війні не може бути переможців. А ще наголошував на тому важливому, що в людини ніколи не може бути двох рідних мов. А якщо говорити протилежне — це значить обманювати себе. Мислити можна тільки рідною мовою. А також молитися. Рідна німецька мова для Швейцера була, ніби різнобарвний кольоровий пахучий ліс, зате французька, якою він послуговувався, була як просто доглянуті турботливо доріжки красивого парку. Відчуваєте різницю?!

Сьогодні наш світ знову поглинув суцільний коловорот воєн. Десь там, наче й далеко, в тій Північній Кореї знову голосно брязкають диявольською атомною зброєю. Тут, близько, у моїй країні московські пальці бігають по пекельних клавішах. Сирія, Афганістан, Ізраїль, Грузій, Україна...

Третя світова війна зі смертельною атомною зброєю неминуче призведе до повного знищення життя на Землі.

Досить сумно, що в ХХІ ст. голод крокує планетою. Людям елементарно не вистачає їжі. Мабуть, скоро прийдеться купувати питну воду лише в пляшках. А глобальне потепління та зловісні дими знищують захисну озонову оболонку Матінки-Землі. Тануть льодовики. Не стихають землетруси. Життя під загрозою кожної миті. Хвилюєшся, не знаєш, де і як прокинешся. А чи прокинешся взагалі.

Берегти життя — це творити добро. А нищити життя — це множити зло. Той, хто не хоче нести відповідальність за мир, бере на себе вину за війну. А війна спотворює все. Хто розпочинає війну, той звісно кланяється смерті. Тій смерті, що несе суцільне насилля, страшну повсюдну руїну.

І через тьму часу, і через світ простору благає тихий голос Альберта Швейцера: «Благоговійте перед життям!». Ще й досі йде до України його книга «Вчення про благоговіння перед життям»...

Швейцер осягнув найголовніший висновок, який стверджує, що основним принципом моралі та справжнього гуманізму завжди повинно бути благоговіння перед Життям. Це означає поважати кожне життя, поважати як своє власне. Поважати життя людини, рослини, тварини, комашки, пташки ...

В історію входять непоквапливо, навіть якщо доля безжально виділила на життя лише всього неповних двадцять дев'ять літ та трагічно обмеживши його датами: 1935-1963. Здавалось би, розбурхані літературні суперечки на початку шістдесятих років ніяк не могли сприяти вирізненню поетичної постаті Василя Симоненка, що починав скромно і відверто традиційно. Подібне враження посилювалося особливо на тлі плідних новацій його ровесників в області літератури.

Природно відчуваючи те благоговіння перед Життям, той невідхильний закон життєтворення, який єднає людей різних поколінь, Василь Симоненко зміг піднести так образ звичайної людини, що нерідко він виявляється уособленням великого духовного потенціалу цілого народу.

Бабі Онисі, в якої війна забрала безжально трьох синів, поет пам'ятник «воздвиг би на площі в Москві».

«Щоб знали майбутні предтечі в щасливій і гордій добі:

їх горе на утлії плечі Онися взяла собі.

Щоб подвиг її над землею у бронзі дзвенів віки,
щоб всі, ідучи повз неї, знімали в пошані шапки.»

Василь Симоненко відчував свій кривий зв'язок із своєю рідною землею, землею невтомного трудівника, відчував просто, як відчувають повітря («...Предок мій споконвіку Хліб сів і свині пас»). Смішними для нього виглядали пихаті горді нащадки, чий «предок вогнем і залізом Титул собі добув»:

«Я вами гордую, панове.

Бо я — знатніший од вас.

Звиняйте за грубе слово —

Я з вами свиней не пас.»

Велику незмірну любов до людини праці поет проніс через усе своє життя, і саме в ній вбачав героя наших днів. У таких творах, як «Піч», «Баба Онися», «Дід умер», «Одинока матір», «Жорна», «Перший», «Червоні конвалії» та багато інших, виведена ціла галерея портретів наших сучасників. Вони перемогли і у війні з фашизмом, і продовжили життя «у переддень космічної доби».

Митець високої пристрасі, органічно демократичного сприйняття дійсності, чистих почуттів— таким ми бачимо Василя Симоненка сьогодні. І таким постає поет перед читачами його першої, і єдиної прижиттєвої книжки.

«Він дебютував книжкою «Тиша і грім» (1962) — невеличкою і виданою малою кількістю примірників, але її вихід слід вважати літературною подією», — скаже згодом Микола Ушаков. Без перебільшення можна назвати великими подіями посмертні видання поезії та прози Симоненка: «Земне тяжіння» (1964), «Вино з троянд» (1965), «Поезії» (1966). Хоч кількісно

невеликий доробок, він, власне, склав усього один том вибраного («Лебеді материнства», 1961), але в українській літературі значення його дуже питома. Під час військової служби в Казахстані, тих безкраїх просторах, де українцю ні за що й оком зачепитися, бо він звик до розкошів наддніпрянських ландшафтів, якимось особливо гостро відчував поет кривий зв'язок із рідним краєм, містом, із рідним словом. І саме тоді Василя, вчорашнього черкасця, радісно просто-таки вразила одна з читацьких заміток. Здавалося, укотре вже йшлося про «фізиків» і «ліриків». Один інженер із Мінська розмірковував про тогочасну молоду літературу і безхитрісно заявив, що щирі і повну довіру з усіх представників численного літературного призову шістдесятих років у нього викликають лише вірші молодого поета Василя Симоненка.

Розуміємо крайнощі подібного судження. І все ж не можна не пригадати, як на початку 60-х років тогочасні студенти-машинобудівники, будучи зовсім віддаленими від суто літературних проблем, відкривали для себе тоді ще молоде покоління українських письменників саме через поезію Симоненка.

А йшов рік 1967. Треба врахувати й таке: поезія лунала тоді в щонаймасовіших аудиторіях. Досить нам назвати імена Андрія Вознесенського або Євгена Євтушенка, на Україні — Івана Драча або Миколи Вінграновського. Найталановитіші пошуки цих і інших молодих митців, звичайно, виявилися плідними для літератури. Проте часом полемічний «азарт» призводив до втрат прозорості поетичного мислення та змістової ясності. «Давайте менше сперечатися, — писав Василь Симоненко в «Літературній Україні», — якою повинна бути наша поезія, а побільше творити таку, яку вміємо, щоб завтра не пережовувати сьогоднішнього».

Насамперед, це повинно бути органічне почуття поваги й любові до людини трудящої. Вірші В. Симоненка — не данина любові, бо так часом ми визначаємо критичним штампом, а сама виболена любов.

Де фотографи?

Де поети? —

Так саркастично звертався він до короткозорих.

«Ну те, хлопці, сюди скоріш! Можна знімок утнуть до газети і жахливо веселий вірш.

Застрибають веселі цифри у ґрунтовно важких статтях»...

Автор не закликає ойкати й охати по тому, що в цієї щасливої доярки руки й ноги вночі гудуть.

Але він бачить і многотрудність її буття, і радощі, не примружуючи при цьому сором'язливо очей. «Ми живемо, — розмірковував В. Симоненко, — в добу великих діянь, а отже, і в добу високої радості і великих трагедій. Відвертатися від людських мук і страждань, а замість правди тикати їм під носа пучечок чебрецю — до біса такий жалюгідний оптимізм!»

Дієвий оптимізм світосприйняття — це риса, яка зробила Василя Симоненка такою дуже примітною постаттю в літературному процесі тих шістдесятих років. У вищеситованій «Думі про щастя» автор не «викриває» невдатних поетів-фотографів і не зітхає скрушно над тяжкою долею втомленої доярки, а прозирає сутність колізії та осягає її глибину.

Як висловився В. Симоненко, не «стогнати кучеряво», а жити відкритим до земних радощів життям і бути непримиренним до будь-якого вияву зла. Саме в цьому непогамованому життєлюбстві і є джерела дієвості Симоненкового оптимізму.

Виразно виявився етичний максималізм поета у протиставленні ним усього сущого і доброго віджилому і потворному. Це сприймали деякі критики мало не за одноплщинність художнього бачення. «Щастя і горе, любов і біль виведені в «чистому» вигляді, відокремлені одне від одного», — надруковано в одній із статей про творчість поета.

Але тим часом В. Симоненко однозначним був лише у протиставленні добра і зла. І тут, справді, не існує для нього півтонів і переходів. Це в більшій мірі стосується його як людини. А от художнє бачення В. Симоненка значно місткіше. Як разюче проникливий поет, він має «оксюморонне» бачення. Лише згадаймо оте «щоб поменше важкого щастя...». Василь Симоненко сприймав світ об'ємно, відчуваючи мінливість і рухливість усього живого.

Його натурі бійця, шукача істини були неприйнятні застиглість і спокій, впокорення і сталість. Він постійно відчував змінність життєвих з'яв, він не вдовольнявся сьогодні відкритим, а в ім'я справедливості часто не раз піддавав сумніву самим же собою утверджені цінності. В ньому не було нічого, що дане раз і назавжди. У ранній поезії Симоненка домінувала хоч і щира, але в певній мірі прямолінійна декларативність, а вже в творах останніх років життя, на багато змінилося, увиразнилося сприйняття митцем реальної дійсності і поглибилася художня інтерпретація її. Прямота аскетичних юнацьких уявлень поступилася місцем радісному, такому осонченому прийняттю життя в усіх проявах його діалектичної складності («Я юності не знав»). Бажання дістати уявний спокій та одійти від клопітливих суперечностей часу перемагає пронизливе одкровення:

«Твоє життя і щастя між людьми.

Бо правда і любов на їхнім боці.»

(«Повернення»)

Тому нам важко погодитися з думкою критика В. Моренця, що «від початку поет мав сформовану ідею світу, не просто усвідомлену, але привласнену як спосіб спілкування з реальною дійсністю і мету життєдіяльності» («Вітчизна», 1981, № 11, с. 174). Бо в такому разі вся творчість Симоненка була б просто звичайною ілюстрацією до тої «ідеї світу». Але насправді ж поезія В.Симоненка сильна саме своїм рвйним характером, сміливим потягом до відкриття себе у світі та світу в собі, причім світу незмірного, світу такого, якого не вмістить жодна «сформована ідея». І без цієї поетичної «незастигності», що ні в якому разі не слід змішувати зі сталістю та твердістю морально-етичних переконань, не було б звичайно феномена Симоненка. Безперечно, ми твердо віримо в щирість молодого поета, коли такими словами він звертається до рідної землі:

«Ти дала мені радісну вдачу,

Кров гарячу пустила до жил.

Я без тебе нічого не значу.

Ніби птиця без крил.»

Але якби подібна «ідея світу» не розвинулася уже у поета зрілого, то не було б у нього того сплеску синівського почуття, в якому не просто освідчення в любові, не прохання, але й тривога, самовідданість, готовність до пожертви:

«Україно, ти моя молитва,

Ти моя розпука вікова...

Громотить над світом люта битва

За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,

Хай сичать образи — все одно

Я проллюся крапелькою крові

На твоє червоне знамено.»

І саме оцією поглибленою художньою концепцією світу (або хай «ідеї світу») пояснюється те, що Василь Симоненко без зовні видимих зусиль зробив величезний неперевершений внесок в українську поезію. Ніби писав він про те саме, що і в ранніх віршах, але поетичний еквівалент образу та мислі незмірно зріс.

Поет постійно охоплений і тривогами, і болями дня нинішнього, але ні на хвилю не забуває він про нащадків, про те, що наше життя увінчує гідне продовження роду та діла («Ми думаєм про вас», «Кирпатий барометр»). Моральний максималізм погляду в майбутнє дає йому право бути нещадно справедливим щодо кожного свого кроку.

У суспільній духовній атмосфері на той час утверджувалося розуміння людини як концентроване уособлення творчих сил природи. Можна згадати хоча б монументальний цикл Едуардаса Межелайтіса «Людина». Василь Симоненко своєю образною системою дуже помітно відрізняється од литовського поета, бо він заземленіше-стриманий. Хоча його могутні образи (чи то в поезії — «Ти знаєш, що ти людина?», «Перший», «Безсмертні предки», «Дід умер», чи то в прозі — «Весілля Опанаса Крокви», «Дума про

діда») вражають гордою піднесеністю і моральною глобальністю тодішньої поезії.

Е. Межелайтіс до космічних висот підняв людину. Для всієї тодішньої поезії були такі характерні космічні мотиви. У Василя Симоненка вони також є, бо він син свого часу і формувався «у переддень космічної доби», Але подивіться, в якій своєрідній інтерпретації:

«За те, що ми в космос знялися, що нині здорові й живі, я пам'ятник бабі Онисі воздвиг би на площі в Москві» («Баба Онися»).

«...в космос крешуть ото не ракети,
але пружні цівки молока.»

(«Дума про щастя»)

У невіддільності дня сьогоднішнього від учорашнього —ось тільки так виступає людина, яка є творцем цивілізації, рушієм прогресу.

Водночас В. Симоненко зауважував і тривожні симптоми у потужному і невинному русі людства. Сьогодні людство на повен голос заговорило про екологію, про непоправні збитки, що ми можемо завдати своїй матері-землі. А от Василь Симоненко ще раніше, понад два десятиліття тому болісно переживав вину людства, сприймав її як свою особисту вину, за те, що «міліють ріки і лисинами світять береги». Поетові було дано ніби фізично відчувати біль земного тяжіння («О земле з переораним чолом...»). Ось тому він мав сміливість звертатися від імені людства (поет так само, як в іншому вірші без вагань і гордо заявив «Народ мій є!»):

«Літа не чекають. Мій шлях нелегкий.

Спішу все пізнати й збагнути.

Прости мені, земле, коли не такий.

Як треба синам твоїм бути.»

(«Прости мені, земле...»)

Згодом подібний мотив з'явиться і в Е. Межелайтіса. Він так само гостро відчує цю проблему і тому майже дослівно перегукнеться з нашим українським поетом:

«Вже близько вечір. Лід мовчання злого от-от розбити пощастить мені...

Нехай колись тебе єдиним словом образив я, то ти прости мені» («Землі»).

Зіставляючи ці строфи, ми маємо змогу збагнути ще одну особливість поетичного світу Василя Симоненка —це украй загострене його чуття швидкоплинності часу. Е. Межелайтіс написав вірш «Земля», коли наближався до шістдесятирічного рубежу, будучи в передчутті мудрого життєвого вечора. Але чому В. Симоненка проймало оте «Літа не чекають»? Поетові не було ще й тридцяти. І чому в іншому вірші він пише: «Переді мною два десятки літ» (а, на нещастя, попереду тих літ залишалося вже значно менше)? Це гірке, підсвідоме відчуття? Можливо. А можливо, своєрідне «надчуття», яке було закладене в природі його обдаровання? Б. Бурсов, літературознавець, якось висловив думку про те, що Пушкін пережив значно більше за свої 37 літ, ніж Лев Толстой за 82 роки... У Василя Симоненка інтенсивність почуттів була також, здається, напруженою до неможливого. Як у людини цільної, у митця не можна відмежувати особистісного від загальнолюдського, а інтимного від громадянського.

Поет у вірші «Де зараз ви, кати мого народу?» із різкою пристрасстю своєї натури заявляє:

«Народ мій є! Народ мій завжди буде!

Ніхто не перекреслить мій народ!

Пощезнуть всі перевертні й прибуди,

І орди завойовників-заброд!»

Вічність народу, його несхитність у боротьбі з будь-яким ворогом постає в іншій поезії, вистраждано-ніжній, як передумова високих інтимних почуттів:

«Диких орд незлічені навали Розтрошили пращури мої,

Щоб несла ти гордо і зухвало Груді недоторкані свої.

Щоб горіли маками долоні, Щоб гуло моє серцебиття,

Щоб в твоєму соромливім лоні Визрівало завтрашнє життя.»

Інтимна лірика —це особлива сторінка в творчості Василя Симоненка.

Щедрість і чистота почуттів, його вразлива натура тут виявилися настільки

сильно, що найзрозумілішими, найпростішими, часом зовні найбуденнішими словами вдалося поетові виразити найсокровенніше і відкрити глибини майже непояснюваного.

Лише світла любов до матері та Батьківщини (ці поняття у В. Симоненка нероздільні) може за своєю наповненістю і значущістю порівнюватися із почуттями до коханої жінки:

«Найпрекрасніша мати щаслива, Найсолодші кохані уста...»

Поет благословляє зливу почуттів, які освятили його душу, але любов несе не тільки щастя, а й страждання. При відчутно-неприховуваній чуттєвості ставлення до жінки сповнене у Василя Симоненка такого світла, такої чистоти, що його кохання сягає найвищих реєстрів, конденсує неподільний згусток болю та умиротворення, тиші та грому.

Він кохав, як і жив, — сильно, безоглядно і до краю. Саме це повною мірою відбилося у його любовній ліриці, що не втрачала своєї приземлено-реальної конкретності:

«А проміння довге, як мітли, Обмете сизо-хмарну дальь.

І пройдеши ти, лишивши світлу. Невгамовну мені печаль».

Поета почуття живилися джерелами ніжності його душі. Ось тому навіть безхитрісно-неприховане, не прикрашене ніяк художніми оздобами звучить зізнання, як поетичне одкровення, тому що:

«Те, що кидали ви, як намисто,

Міліонам красунь до ніг,

Я в душі недоторкано чистим

Для одної для неї зберіг».

Симоненко був такий у всьому. А теза про єдність інтимного й громадянського найменшою мірою є критичним загальником, розглядаючи його творчість. Вже згадувалось, що такі поняття як мати, кохана, Батьківщина були рівнозначними для поета. Але якщо людину любов обирає і ощаслиблює («Ти явилась мені — і здалося, що світ Помолодшав навколо

на тисячу літ»), то, однозначно, рідна мати й рідна земля даються людині один раз і навічно.

«Можна вибрати друга і по духу брата. Та не можна рідну матір вибирати.

Можна все на світі вибирати, сину, Вибрати не можна тільки Батьківщину».

Такі почуття є природними для будь-кого («мабуть, якби народився в Сахарі, то полюбив би степи піщані»), їх брак свідчить про громадянську й душевну убогість. Василь - справжній патріот, який поважав, незалежно від її національної чи расової приналежності, будь-яку чесну людину. Цим почуттям перейнято надзвичайно багато його поезій. Власне, дієвість натури поета виявлялась також у його роздумах про головні принципи ставлення до світу людини. «Наша любов до рідної Вітчизни, — писав поет, — творча любов».

Так, як переймався справжніми проблемами тогочасної доби, він бачив конкретну реальність, а не зідеалізовану нашої минувшини позлітку:

«Задивлюсь у твої зіниці Голубі й тривожні, ніби рань.

Крешуть з них червоні блискавиці Революцій, бунтів і повстань».

Василь Симоненко бачив і звірячу подобу отих наймитів фашистських, що горлали «хайль» і голосно одночасно ревли «Ще не вмерла Україна». Поет знав таким «патріотам» ціну:

«Де ви ішли — там пустка і руїна,

І трупи не вмщалися до ям —

Плювала кров'ю «ненька Україна»

У морди вам і вашим хазяям».

Тяжкий час війни для В. Симоненка, як «трупи не вмщалися до ям», - реальність, у якій здобував він перші життєві уроки. Зрозуміло, й тому він так беззастережно, самовіддано любив життя. Життєва спрага і почуття автора настільки сильні, що, йому вже здається, їх би стало не на одну людину.

Поет прозирає навіть у смерті людини неперервність життя. Його маленька новела «Весілля Опанаса Крокви» багато втрачає загалом від переказу змісту, так само, як і поетичний твір, хоча її сюжет доволі простий.

Есесівці за трьох убитих фашистів погрожують ціле село розстріляти. Рятуючи односельців від смерті, дід Опанас Кроква представився батьком партизанів. Із люду вийшла і баба Оріся, заявляючи, що вона дружина Опанаса. Повісили їх поряд. Опанас Кроква насправді ніколи не мав дітей, а ця баба Оріся його жінкою не була. У молодості її батьки віддали за іншого, за багатшого.

Словами: «Може, це правда, — завершує В. Симоненко свою трагічну, але просвітлену чистими людськими взаєминами новелу, — а може, людська фантазія творить нову легенду про велику любов, яка вже на смертному одрі зачала життя».

Поетичний романтичний серпанок огортає прозу Василя. Можна тільки пошкодувати про те, що талант поета-прозаїка не повністю розвинувся, але й цей десяток його новел, які опубліковано, говорить про оригінальний хист оповідача.

Немалий цикл «Гострий плуг» у книзі «Лебеді материнства» явив оригінального сатирика читачеві. А для дітей казки «Цар Плаксі́й та Лоскотон» та «Подорож у країну Навпаки», які витримали кілька видань... Якщо навіть говорити тільки про поезію, не можна не подивуватися з ритміко-мелодійного та жанрового розмаїття молодого поета творчої палітри. Але виявилася невблаганною доля. «Жити спішити треба, Кохати спішити треба» — такі поетові слова свідчать точно не про сквапливість натури його, а про те, що поет любив суще все на землі. За такої інтенсивності духовного єства його, вірилося, що і фатальна мить не буде в змозі зупинити серце поета:

«Заграє смерть іржавого трубою,
Та я, забувши, що минає строк,
На край світів блукати за тобою

Піду у жовтій куряві зірок».

Симоненко любив чисте росяне поле, радість зелену дерев і трав, легкість вітру пругку, як він любив незрадливі й прості душі! Усе несправжнє йому здавалося іржавим («Геть із мулу якорі іржаві!..») та мертвим.

Подібні постаті з'являються нечасто. Та без них важко уявити суспільний та літературний розвиток. Зауважував Олесь Гончар, що їх творчість «стає мовби часткою нашого буття, часткою повітря, яким ми дихаємо, і тих ландшафтів, що нас чарують, і помислів, що ними живем. Симоненко такого типу поет. По таких читач вивіряє свої емоції, свої заповітні думи».

Василя Симоненка творчий шлях, як і будь-якого талановитого, мислячого письменника, був напруженим, повним болю та щастя. Йому було точно відворотне примітивно-бездумне по поверхні ковзання. І, як відомо, всяке заглиблення, саме коли воно здійснюється людиною, яка має гострий зір і серце шире, оголює те, що ми називаємо звичайно пліснявою. Поет безупинно шукав свого слова єдиного, того, що найсправедливіше, найсокровенніше..

Але і краплі дьогтю не знайдемо у медовій настояності всієї поезії його.

«Але правди в брехні не розмішуй.

Не ганьби все підряд без пуття.

Бо на світі той наймудріший,

Хто найдужче любить життя».

А Симоненко його любив самовіддано, безмірно і всю духовну енергію свого поетичного таланту рідному народові віддав, а значить — людству!

Отже, В. Симоненко виділився як кряжова постать шістдесятих років нашої поезії. Його мистецьке і громадянське світосприйняття потужно відбивається і відбилося на творчості митців наступних поколінь. І мова не лише за покоління поетичні. Він мав таку мужність у собі, що ніколи своїх переконань не зраджував і ніколи гострого слова бійця не змінював на скептичні репліки спостерігача. Саме це і зумовило глибоку тривогу його за долю України, яка в мить стала домінуванням Симоненкової картини світу.

ВИСНОВКИ

Поет з його загостреним почуттям справедливості піднімається над побутовим світосприйняттям з вимогою вдосконалення світу. Він намагається відкрити, пояснити суть буття через призму особистого існування людини. Ця риса притаманна митцям-шістдесятникам. Вони відходять від типових соцреалістичних тем і починають говорити так, «наче їх ніколи не вчили, про що і як треба писати..» (Є. Сверстюк).

У центрі уваги поетів опиняється людина: проста, часто зморена і виснажена життям, обтяжена домашніми клопотами, але з неповторним духовним світом. Замість стандартних формул і постулатів соцреалізму у поезію приходять почуття. Василь Симоненко насичує свої твори конкретикою життя, заглиблюється у психологію простого трудівника, вболіває за його долю. У поезії вже немає «світлих ідеалів» соцреалізму, основна увага – зримим конкретним образам баби Онисі, діда, дядька Оверка, тітки Варки. Василь Симоненко зламав нав'язаний нашому народу стереотип, що людина – гвинтик суспільного механізму, коліщатко історії, яке в будь-який момент можна замінити рівноцінним. Він ствердив, що людина – центр і найбільша вартість Всесвіту, що лише людина спроможна змінити світ на краще.

У його творах простежується щире зацікавлення реальними проблемами людей, їх болем і стражданнями, не задекларованими радянською владою. Василь Симоненко відчував, що поету потрібні «серце і розум», а не стандартні формули і примітивні теми. В його «Окрайцях думок» від 21 червня 1963 р. читаємо: «Ледве не задихнувся в пороховому диму ідеологічних баталій. Реалізм одержав чергову вікторію, не творами, правда, а адміністративними заходами. Взагалі, небезпека формалістичного безумства, здається, була позірною. Реальною залишилася, як і була, загроза формалістичного недоумства в літературі. Бо хіба не формалізм, коли сотні писарчуків за наперед заготовленими схемами обсмоктують десяток-другий

так званих вічних ідей – люби працю, поважай тата і маму, не дивись косо на сусідів. Формалізм починається там, де кінчається думка» [8, с. 386].

Картина світу Симоненка протистоїть системі, що створює необхідність боротися з несправедливістю, зрадництвом, холуйством. Поет ішов уперед, «проти вітру», працював і був активним – він жив. Якось він говорив: «Нам треба вище піднімати голос проти байдужості, в якій би формі вона не проявлялась» [8, с. 365]. Так, Симоненко не був байдужим. Він жив для народу, мріяв про духовне вдосконалення сутності людини, про пробудження національної самосвідомості українців.

Змодельований образ автора, глибокий патріотизм якого окреслюють величну мистецьку постать, що нагадує філософа-поета, що служить народові. У поезії «Україні» автор веде розмову з Україною, з синівською любов'ю зізнається: «Коли крізь розпач випнутьсь надії / І згадують на вітрі степовім, / Я тоді твоїм ім'ям радію / І сумую іменем твоїм. / Коли грозує далеч неокрая / У передгроззі дикім і німім, / Я твоїм ім'ям благословляю, / Проклинаю іменем твоїм. / Коли мечами злоба небо криє / І крушить твою вроду вікову, / Я тоді з твоїм ім'ям вмираю / І в твоєму імені живу!»

У поезіях існують свої мікросвіти – світ дитини, світ дорослої людини, старого робітника, де їхні історії є неповторними і втрата яких є втратою для всього Всесвіту.

Як бачимо, синестетична поетична метафора дає можливість зрозуміти, розкрити глибинний внутрішній світ поета, відтворюваність генетичного коду нації засобами художнього мовлення, унікальність світосприйняття та світовідображення митцем, його уподобання, схильності, з'ясувати причино-наслідкові мотивації відтворення певних подій, явищ життя, що мали значний вплив на формування творчої особистості, зрештою визначити психотип чи психічний стан автора на час написання твору та розкрити безкінечні можливості української мови.

Синестетичність світосприйняття, відображена в поетичному мовленні Василя Симоненка, дає можливість читачеві, зіставляючи авторське

світобачення та власне світовідчуття, адекватно й зацікавлено проникати в складний перебіг життя ліричного героя, та й, навіть, відчувати себе тим героєм.

Отже, твори В. Симоненка репрезентують таку художню картину світу, в якій справжню цінність становлять щирість, любов, людське життя, сповнене злагоди й миру. Поезія письменника аполітична, сповнена ідеї цінності кожної, окремо взятої особистості. Художня картина світу митця має хронотоп, що локалізується в сучасному для літератора часі, з подіями, місце яких обмежене рідним селом автора й невеличким містом, що дозволяє писати про близьких серцю знайомих людей, звичайні життєві потреби яких достойні пензля майстра. Однак повна художня картина світу В. Симоненка може бути відтворена лише за умови аналізу всієї творчості письменника, що має стати матеріалом подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. <http://knowledge.allbest.ru/languages/3c0a65635b2ac68a4d53a88521316dh>
2. <http://lib.misto.kiev.ua/UKR/TVIR/SYMONENKO/symonenko201.dhtml>
3. <http://www.ukrlib.com.ua/sochin/printout.php?id=62&bookid=66>.
4. www.kiev-diplom.com/102-lirika-vasilya-simonenka-v-konteksti-dobi.html
5. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 300 с.
6. Виноградов В. О теории художественной речи / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1971. – 413 с.
7. Гейзінга Й. Homo Ludens / Й. Гейзінга. – К. : Основи, 1994. – 242 с.
8. Гончар О. Витязь молоді української поезії//Гончар О. Чим живемо: На шляхах до українського Відродження.— К., 1991.— С. 190—194.
9. Дзюба І. Більший за себе самого // Наука і культура: Україна.— К., 1989.- Вип. 23, – С. 310-323.
10. Життя, мов спалах блискавки: Спогади друзів і колег про Василя Симоненка,— Черкаси, 1991.
11. Зубова Л. В. Поэзия Марины Цветаевой: Лингвистический аспект / Л. В. Зубова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1989. – 264 с.
12. Ільницький, М. У фокусі віддзеркалень: Статті. Портрети. Спогади / М. Ільницький. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005. – 522 с.
13. Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн./ За ред. В. Г. Дончика.—К., 1998.
14. Камю А. Миф о Сизифе; Бунтарь. – Мн.: ООО «Попурри», 2000. – 544 с.
15. Ковалів Ю. З одного джерела / Ю. І. Ковалів // Діалектика художнього пошуку: Літературний процес 60–80-х років / В. П. Агеєва, С. С. Іванюк, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 81–107.
16. Крижанівський С. Радість першовідкриття // Симоненко В. Тиша і грім. - К.,1963.

17. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров. Человек–текст–семиосфера–история / Ю. М. Лотман. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
18. Метафора в языке и речи / [В. Гак, В. Телия, Е. Вольф и др.]. – М. : Наука, 1988. – 350 с.
19. Моренець В. Василь Симоненко: філософія почуття / В. Моренець. // Вітчизна. - 1981. - № 11. - С. 34-37.
20. Моренець В. На відстані серця / В. Моренець. – К., 1986. – 238 с.
21. Неділько В. Я. Василь Симоненко // Нові імена в програмі з української літератури: пос. для вчит. / Упоряд. В. Я. Неділько. – К.: Освіта, 1993. –С. 249-276
22. Онойко В. Чи били Василя Симоненка?.. // Літературна Україна. - 1992. - 27 лютого. - С.11-13.
23. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори / Х. Ортега-і-Гасет. – К. : Основи,
24. Пахаренко В. Як він ішов... Духовний профіль Василя Симоненка на тлі його доби / В. Пахаренко. – Черкаси : Брама-Україна, 2004. – 52 с.
25. Пахолко О. Шкода, що можу вмерти за Україну тільки раз // Експрес. - 2006. - 2-9 лют.
26. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник / За ред. Данія В. - К., 1996. – 792 с.
27. Ротач П. Грудочка любимої землі: Василь Симоненко і Полтавщина / Петро Ротач. – Опішнє, 1995. – 76 с.
28. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. Підручник / В. М. Русанівський. – К.: АртЕк, 2002. – 424 с.
29. Симоненко В. Лебеді материнства / В. Симоненко. – Дніпропетровськ, 1989. –223 с.
30. Симоненко В. Берег чекань / В. Симоненко. – Мюнхен : Сучасність, 1973. – 310 с.
31. Симоненко В. Берег чекань. Поезія. Щоденник. Спогади про поета (Вибір, вступна стаття і коментарі І. Кошелівця). – Вид. 2-е, доповн. – [Б. м.] : Сучасність, 1973. – 310 с.

32. Симоненко В. В твоєму імені живу / В. Симоненко. - К., 1989. - 220 с.
33. Симоненко В. В твоєму імені живу / В. Симоненко. - К., 1989. - 220 с.
34. Симоненко В. Вибрані твори / Упорядн. Анатолій Ткаченко, Дана Ткаченко. - К. : Смолоскип, 2010. - 852 с., 16 іл. - («Шістдесятники»).
35. Симоненко В. Вибрані твори / Упорядник Ткаченко А., Ткаченко Д. - К.:Смолоскип, 2012. - 850 с.
36. Симоненко В. Лебеді материнства / В. Симоненко ; передм. О. Гончара. - Дніпропетровськ: Промінь, 1989. - 596 с.
37. Симоненко В. Лебеді материнства / В. Симоненко. - Дніпропетровськ : Промінь, 1989. - 596 с.
38. Симоненко В. Твори. Т.1. Поезії. Казки. Байки. З неопубліков. Проза. Літ. статті. Сторінки щоден. Листи / В. А. Симоненко ; упоряд. Г. П. Білоус, О. К. Лищенко. - Черкаси : Брама-Україна, 2004. - 424 с.10. Ткаченко А. Василь Симоненко: Нарис життя і творчості / А. О. Ткаченко. - К. : Дніпро, 1990. - 312 с.
39. Симоненко В. Тиша і грім / В. Симоненко. - К., 1962. - 155 с.
40. Симоненко Василь Андрійович. Твори: У 2 т. - Т.2: Статті. Рецензії. Нариси. Виступи. Листи. Автографи. Документи біографічного характеру / Упоряд. Г. В. Суховершко, П.М. Жук та ін. - Черкаси: Брама-Україна, 2004. - 320 с.
41. Симоненко Василь. Твори: У 2 т. - Т.1: Поезії. Казки. Байки. З неопублікованого. Проза. Літературні статті. Сторінки щоденника. Листи / Упоряд. Г.П. Білоус, О.К. Лищенко. - Черкаси: Брама-Україна, 2004. - 424с.
42. Сом М. З матір'ю на самоті.—К., 1990.
43. Ткаченко А. Василь Симоненко: Нарис життя і творчості,— К., 1990.
44. Українська душа / За ред. В. Храмової. - К.: Фенікс, 1992. - 128 с.
45. Хайдеггер М. Время и бытие. - М., 1993. - 447 с.
46. Шевченко Л. І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови : теорія аналізу / Л. І. Шевченко. - К.: Київський ун-т, 2001. - 478 с.

47. Шевченко Л. І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови : теорія аналізу / Л. І. Шевченко. – К. : Київський ун-т, 2001. – 478 с.
48. Шулінова Л. Синестезії в індивідуальній мовній картині світу / Л. Шулінова. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – Вип. 22. – К. : Київський університет, 2011. – С. 46-49.
49. Шулінова Л. Синестезії в мовотворчості Лесі Українки / Л. Шулінова. // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. - Вип. 34. - К. : ВД Дмитра Бураго, 2011. - С. 349-353.
50. Щирова И. Текст в парадигмах современного гуманитарного знания / И. А. Щирова, Е. А. Гончарова. – СПб. : Книжный дом, 2006. – 172 с.
51. Якобсон Р. Работы по поэтике / Р. Якобсон. – М. : Прогресс, 1987. – 461 с.
52. Яременко В. Життя і поетична творчість Василя Симоненка: [передмова] // Спадщина : у 2 т. / Василь Симоненко ; упор., передм., алф. покажч., підбір світлин В. В. Яременка. – К. : Видавничий дім «Персонал», 2008. – Т. 1. – Кн. 1. Поезія. – С. 5–81.
53. Яременко В. Крик двадцятого віку//Дніпро. —1995. — №1.